

SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Nr. 47 - juni 2014 - Årgang 25

INNHold

Leder _____	3
Fugleskjulet – hærverk _____	3
Fugleforing – årets tema _____	4
Svanekamp på naturens flatskjerm _____	6
Skjøtsel i miljøparken – dugnadsgjengen til ØVV _____	8
Årets hagefugltelling _____	11
Grunnlovjubileet: Stiftsamtmann Nils Emanuel de Thygeson _____	12
Historiefortellende vannfall på Bryn _____	17
Minna Wetlesensdagen _____	17
Christinedal – biografi om Harry Fett _____	18
Rustand og Lappspove på besøk _____	19
Storflaggermus _____	20
Fjernvarmeledningen _____	21
Kommuneplan – «Oslo mot 2030» - om Oslos voksesmerter _____	22
Karen Anna Økland – Mitt Østensjøvann _____	28
«Gamleasken» på Abildsø gård – hva forteller den oss? _____	30
Fremmede plantearter – truer mangfoldet _____	35
Vårens ruskenaksjon _____	36
Bølerbekken kan og skal åpnes _____	37
Humlefluenes fordekte liv _____	38
«Den gule stue» i Østensjøveien 81 _____	40
Per Nygaard 1948-2014 _____	41
Årsrapport for fugler ved Østensjøvannet 2013 _____	42
Lekkasje i høyspentkabel – graving _____	46
Østensjøvannet «Byens beste sted» og «Årets navn 2013» til ØVV _____	47
Tidlig pløying på Abildsø gård _____	48

OPPDAGET FORURENSNING ELLER SKADDE DYR? VED FORURENSNING, OLJEUTSLIPP ELLER LIGNENDE, KONTAKT VANN OG AVLØPSETATENS TELEFONVAKT: 23 43 79 00 (HELE DØGNET!). SER DU SKADDE DYR SOM KUNNE TRENGE HJELP, RING DYRE-AMBULANSEN PÅ 02222 (KOMMUNAL INSTANS) ELLER FUGLEHJELPEN: 90 08 61 61.

ØSTENSJØVANNETS
VENNER
POSTBOKS 77 OPPSAL, 0619 OSLO

REDAKSJON: AMUND KVEIM (ANSV.RED.)
LEIF-DAN BIRKEMOE (REDAKTØR), AUDUN BREKKE
SKRINDO OG TORE NESBAKKEN

DESIGN OG LAYOUT: LOUD AND CLEAR AS

GRAFISK PRODUKSJON: 07.NO

E-POST/NETTSIDER
POST@OSTENSJOVANNET.NO
WWW.OSTENSJOVANNET.NO

SOTHØNA: ISSN: 1504-0615
ORGANISASJONSNUMMER: 983 034 446
ANNONSESIDER: STYRET
LOGO: ANNE DURBAN
OPPLAG: 2400

FORENINGENS STYRE:

LEDER:
AMUND KVEIM 975 44 552
E-POST: AMUND.KVEIM@OSTENSJOVANNET.NO

NESTLEDER:
FINN A. GULBRANDSEN 481 58 776
E-POST: FI-GUL@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/SEKRETER:
TORE NESBAKKEN 970 11 340
E-POST: TORE-NES@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/KASSERER:
LEIF-DAN BIRKEMOE 901 25 523
E-POST: DBIRKEMO@ONLINE.NO

STYREMEDLEM:
LISE M. JOHANSEN 909 14 614
E-POST: LISEMARRY@GMAIL.COM

STYREMEDLEM:
SIGRUN ANTONSEN 924 66 266
E-POST: SIANT@HOTMAIL.NO

VARAMEDLEMMER:
ANDREAS PETTER JENSEN, PAUL FEKJÆR,
RANDI OSEN, MORTEN JENSEN

VALGKOMITE:
TORE NESBAKKEN, LIV SOMMER HOLMEN,
AUDUN BREKKE SKRINDO

MEDLEMSENDINGER MELDES TIL:
BJØRN STEENSRUD 22 27 01 03
E-POST: BJORNST@SKOGKATT.HOMELINUX.ORG
NAVN, TELEFON OG E-POST

ØSTENSJØVANNET VÅTMARKSSENTER:
E-POST: SENTERET@OSTENSJOVANNET.NO

REVISOR: BDO AS

MEDLEMSKONTINGENT
HOVEDMEDLEM KR. 150
HUSSTANDSMEDLEM KR. 20
FORENINGER O. L. KR. 400
FIRMA/BEDRIFT O. L. KR. 800

REDAKSJONEN AVSLUTTET 20.05.2014

FORSIDEFOTO: TOMMY R. STØLEN, SVANEKAMP VED
ØSTENSJØVANNET 24.03.2014. NIKON D3S, BRENNVIDDE
550 MM, EKSPONERINGSTID 1/1600, BLENDER F/4.
BAKSIDEBILDENE: LEIF-DAN BIRKEMOE

LEDER:

Vårt arbeid for Østensjøvannet har pågått i over tretti år, men naturverntanken er eldre. Norges eldste natur- og miljøvernorganisasjon, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, kunne nylig markere sitt hundreårsjubileum på Nordre Skøyen hovedgård. Forbundet engasjerte seg tidlig i arbeidet for vern av Østensjøvannet og har vært en god støttespiller for Østensjøvannets Venner. Vi gratulerer!

Selve Østensjøvannet er som kjent fredet, men fredning er slett ikke nok. De viktigste tiltakene som nå skal gjennomføres er etablering av en ny reguleringsmekanisme for vannstand og omlegging av turveiene der de går for nær våtmarken. Begge tiltakene er helt nødvendige for å stanse ødeleggende erosjon og for å begrense forstyrrelse av dyrelivet. Fugleskjulet på vannets vestsida ble etablert for å gi publikum nærkontakt med den flotteste delen av hele vannet, og dette må være en fullverdig kompensasjon for de som måtte savne det å kunne følge en turvei i vannkanten. Planene foreligger og vi har godt håp om at tiltakene kan gjennomføres sent i 2014 eller neste vår.

Ved Våtmarkssenteret har det denne våren vært stor aktivitet. Skolebarn fra nær og fjern har fått tilrettelagt undervisning både innen- og utendørs. Skolene i nærmiljøet har også utført verdifullt arbeid i sine adopsjonsområder rundt vannet. Det er vårt håp at våre unge på denne måten både blir glad i naturopplevelser og lærer hvorledes man oppfører seg i naturen.

Oslo står over for store utfordringer. Det forventes en befolknings- og trafikkvekst uten sidestykke, og presset og slitasjen på byens gjenværende grønne områder, Østensjøområdet inklusive, vil bli betydelig. Dette er et forhold vi vil understreke i våre innspill både til den store kommuneplanen som nå er ute til høring og i forbindelse med de store utbyggingene som er planlagt bl.a. på Oppsal.

Vårt arbeid for vern og forsvarlig skjøtsel pågår med uforminsket styrke. Vår egen arbeidsgruppe, som i hovedsak består av pensjonister, utfører på oppdrag fra statlige og kommunale instanser et enormt skjøtselsarbeid som ellers ikke ville blitt utført. Dette arbeidet, særlig krattryddingen på øyer, legges merke til og verdsettes av publikum. Vi må imidlertid poengtere, både overfor oss selv og overfor myndighetene, at dette arbeidet er ment som et tillegg og ikke en erstatning for det arbeidet det offentlige har ansvar for. Arbeidsgruppen trenger flere deltagere. Det er imidlertid mange måter å støtte vårt arbeid. Hjelp oss å rekruttere flere medlemmer og ikke glem å støtte oss med Grasrotandelen!

Vi ønsker alle en fin sommer!

Østensjø, mai 2014
Amund Kveim
Leder

FUGLESKJULET – HÆRVERK

Midt i mars ble det oppdaget at noen bord var fjernet fra en av veggene i fugleskjulet slik at det ble en åpning mot våtmarken. Skaden ble umiddelbart meddelt Bymiljøetaten som har driftsansvaret for anlegget. Entreprenøren ICC rykket raskt ut og reparasjon ble foretatt 24. mars.

Vi kan ikke si annet at dette så helt meningsløst ut. Hvem kan ha glede av noe slikt? Heldigvis var dette fort gjort å utbedre og for noen falt ut i våtmarka. Vi tenker særlig på sikkerheten, ikke minst for barna som skal ut å se på fuglene.

Folk fra ICC, Bymiljøetatens entreprenør, fikk raskt utbedret skaden ved å slå på nye bord. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

FUGLEFORENING - ÅRETS TEMA

Dervan mater ender ved Østensjøvannet. Foto Håkan Billing.

FUGLEFORENING - ÅRETS TEMA

DEVTRAN OG GAKK-GAKKENE

Devran er 2 år, og han liker gakk-gakker. Jeg møtte ham ved Østensjøvannet, der han sto og matet ender. Han gjorde det riktig. Matet med fersk kneipp, og han kastet ikke brød ut i vannet. Ikke hadde han så veldig mye mat med seg heller. Alle som mater vannfugl med dårlig brød i store mengder som kastes ut i vannet har mye å lære av Dervan.

AV HÅKAN BILLING

Mating av svaner, gjess og ender er veldig populært. For bybarn kan dette være den første kontakten med naturen, og bidra til en gryende interesse. Men foring av vannfugl må utføres med forsiktighet og en del kunnskap om hva man driver med. Som med alt annet her i livet gjelder regelen om at passe er nok.

Overdreven foring av vannfugl er rett og slett en uting. Swaner, gjess og ender trenger på ingen måte å «hjelpes» gjennom en hard vinter, og foring kan være direkte skadelig for både dem og miljøet.

Keep Wildlife Wild

Under parolen Keep Wildlife Wild er det ofte forbudt å mate vannfugl i andre land.

Overforing av vannfugl kan resultere i:

- Unaturlig atferd
- Forurensning og smitte
- «Overbefolkning»
- Forsinket trekk
- Dårlig ernæring
- Forsøpling

Her til lands ser vi ikke slike skilt. Ennå. Er foring av vannfugl bra eller ikke?

Foring med brød er som regel helt greit, under visse forutsetninger. Brød må være ferskt! Dårlig og muggent brød er like ille for fugler som for mennesker. Brød alene gir ikke tilstrekkelig næring, derfor må man kun bruke brød i begrenset omfang.

Brød må IKKE kastes i vannet! Da samles fuglene tett, og skiter og spiser i det samme vannet, med fare for smittespredning og kraftig vannforurensning. Uspist brød i vannet blir raskere fordervet.

Østensjøvannet i Oslo – en fugleforings søppelfylling

Ved Østensjøvannet i Oslo finner man et hav av skrekkeksampler på hvordan man absolutt ikke må fore fugl. At vannet er et naturreservat gjør det hele ekstra ille! Her bør kommunen inn med kraftige tiltak mot overdreven foring.

NOF-medlemmer har rapportert hvordan bakerier dumper restpartier med brød rett ut i vannet. Folk kommer gjerne med sekker fulle av gammelt brød. Noen henger opp plastposer med brød og forlater stedet. Alt for mye fugl samles på for liten plass vinterstid.

Vannkvaliteten blir selvsagt lidende. Brødmat gir mer avføring enn fra fuglenes naturlige føde. En kanadagås som fores jevnlig med brød kan gi fra seg opptil nesten en halv kilo avføring – per dag! Noe å tenke på.

Klar tale!

U.S. Fish & Wildlife Service er meget klar i sin politikk: If you care for waterfowl, here is what you can do to help them retain their “wildness” and maintain their well-being. Stop feeding them! They don’t understand the problem—you do.

Artikkelen er hentet fra Toppdyker’n nr. 4 2013.

Vinger slår, nebb biter og klyper, halser tvinnes og vannspruten formelig står rundt dem. Alle bilder Tommy R. Stølen

SVANEKAMP PÅ NATURENS FLATSKJERM

Tid og sted må stemme når revirkampen skal dokumenteres med bilder slik at flere kan få et inntrykk av omstendighetene rundt hissige svaners angrep og forsvar.

AV TOMMY R. STØLEN

Lørdag morgen 22. mars var jeg en morgentur ved Østensjøvannet og oppdaget til min store overraskelse at toppdykkerne allerede var i gang med å bygge parringsplattform. Satt der en stund, men fikk bare bilder av byggingen så jeg bestemte meg

for å ta en tur på mandag og prøve da. Det ble en kveldstur da morgenen bød på tåke. Det var flere som hadde fått med seg at toppdykkerne allerede var i gang, men vannstanden hadde øket og det var kaldere så ingenting skjedde.

Hvem er sterkest?

Hvem har overtaket?

Endelig en vinner.

Publikum på plass

Da de fleste hadde gått, oppdaget vi at svanene ved fotoskjulet var litt urolige, så vi bestemte oss for å se om det skjedde noe der. Vi satte oss inn, gjorde klar utstyret og så at hannene lå pent ved siden av hverandre og svingte rundt og målte hverandre opp og ned og kom med høflighetsfraser om at unnskyld, dette får vi ordne opp på en ordentlig måte. Du ser at dette ikke er lurt osv., og der pleier det normalt å stoppe. Men så var det disse kvinnfolka da. Den ene hunnen oppdaget at nå var publikum på plass så hun tok fart og i god driv svingte hun opp foran herrene, tok en u-sving og stoppet helt opp og liksom viste seg fram.

Halser tvinnes

Brått var det slutt på all høflighet. Det formelig svartner for disse uskyldshvite fjærballene. Vinger slår, nebb biter og klyper, halser tvinnes og vannspruten formelig står rundt dem. Alt er lov for å få den andre ned i vannet. Hunnen derimot svømmer rundt dem, nærmest som en dommer i en brytekamp. Dessverre er dommeren partisk og med jevne mellomrom hopper hun opp på den som ikke er partneren og presser han ned i vannet. Inn fra høyre kommer plutselig kveldsola og lyser opp arenaen for fotografene som blir veldig glad for det varme lyset. Mens de der

ute neppe merker varmen i det hele tatt. Etter et kvarter og flere hundre bilder drar det seg mot slutten. Taperen padler sakte mot land med en fugl på ryggen som presser den ned og prøver å dytte hode dens under vann.

Staselig ufine

Omsider på land fortsetter julingen en god stund før svanen blir overlatt til seg selv. Den ligger stille i 15-20 minutter før den begynner å pusse seg og kommer ut på vannet til slutt. De er rett og slett staselig ufine. Med det kan de vel minne om flere TV-serier som går og går. Men maken til flatskjerm som det er å sitte en stund ved vannet og følge underholdningen har du ikke hjemme.

Spruten står

Det finnes flere underholdere der ute. Denne Østensjøvannets ”Bippe Stankelbein”, sothøna som raser rundt ute på vannet som om det skulle være en støvete landevei så spruten står etter dem. Skulle tro den hadde Per Ulv i hælene, og så er det bare naboen som er ute og lufter seg med et sleskt smil om munnen.

Har du lyst på god underholdning en kveld så prøv naturens egen flatskjerm, det anbefales.

SKJØTSELSARBEID SIDEN SIST

Dugnadsgjengen samlet foran Våtmarkssenteret mandag 7. april 2014. Bak (på trappa): Cato Stroda, Finn A. Gulbrandsen, Tore Dahl, Lise Johansen, Per Arne Holt og Kjell Maalø. Til venstre for trappa: Johan Mollatt, Bjørn Steensrud, Amund Kveim og Per Frislid. Foran trappa: Arne Nyberg, Hans Brill, Finn Tschudi, Jenny Drage, Kari Torske og Erling Joar Fløttum og Jan Egil Pedersen. Foran: Kari Blindheim Frislid, Inger Johansen og Leif-Dan Birkemoe.

SKJØTSEL SÅ FLISENE FYKER

Dugnadsgjengen til Østensjøvannets Venner utfører skjøtselsarbeid i Miljøparken. Arbeidet utføres etter oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Bymiljøetaten. Skjøtselen planlegges et halvt år i forveien gjennom felles befaringer. Alt skjer i samsvar med "Forvaltningsplanen for Østensjøområdet miljøpark." Takk til alle som har bidratt!

TEKST FINN GULBRANDSEN
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Eikekjemper i Eikelunden

Eikelunden består av en del eiker som tilfredsstillter Miljødirektoratets definisjon av hule eiker. «Med hule eiker forstår vi her eiketrær som har en omkrets på minst 200 cm, tilsvarende en diameter på 63 cm, samt eiketrær som er synlig hule og har en omkrets på minst 95 cm. Omkrets måles 1,3 meter over bakken.» Hule eiker danner grunnlaget for et enormt biologisk mangfold.

Skolegård på Abildsø og dugnadsgjengen samarbeidet også i år om skjøtsel i Eikelunden. Arbeidet med å fristille kroner på gamle eikekjemper ble videreført etter oppdrag fra Bymiljøetaten. Fjorårsskuddene, en følge av fjorårets arbeid, ble fjernet. Grillpølser slo ekstra godt an hos elevene fra Skolegård. Samarbeidet har blitt en tradisjon der skoleelever og den eldre generasjon

SKJØTSELSARBEID SIDEN SIST

utfyller hverandre. Skjøtselen vil bli videreført til høsten. Det har etterhvert blitt tre hule eiker i Eikelunden. Sammen med en mengde eiker med omkrets på 180 – 190 cm tegner dette godt for det biologiske mangfoldet i denne sjeldne biotopen.

Det var den vinteren det var så bratt

Sist vinter var ulik de fleste andre vintre. Isen var først sikker i februar, så dugnadsgjengen måtte fram med plan B ved inngangen til 2014. Vi fortsatte tynningen av ospepartiet nord for Sjøli. Deretter ble det gjort forberedelser til sauebeitingen på Bakkehavn. Dugnadsgjengen fjernet trær langs inngjerdingen til sauebeitet slik at det skal bli lettere å holde grasen nede til sommeren. For at man til enhver tid skal ha strøm i gjerdet er det viktig at vegetasjonen under strømførende ledning slåes. Tre-fellingen gjør dette lettere. En av dagene dukket representanter fra Fylkesmannens miljøvernavdeling opp. Det var et hyggelig besøk som motiverte den ivrige dugnadsgjengen enda mer, om mulig.

I februar var isen omsider trygg. Den lunefulle vinteren gjorde at ryddingen av øyene ble minst en måned forsinket. Foreningen ØX tro også til. Sammen greidde vi derfor å rydde øya ved Lilleskogen. En mengde trær og kratt ble felt. Så satte mildværet inn. Vi hadde måkt isen på forhånd. Derfor var isen tjukkere ved øya enn i vannet forøvrig. Likevel gikk et par mann igjennom. Å si at isen var trygg på innsiden av øya, er å overdrive. Vi hadde sikret oss med stiger og tau om noen skulle være uheldige. Siste økt før isen var altfor utrygg, foregikk da det var åpent vann på utsiden av øya. "Vinteren" tok slutt minst en måned tidligere enn normalt. De felte trærne skulle bort i løpet av mars. Seks ekstra-dugnader ble avviklet. For å få tømt øya for felte trær og kratt, måtte vi benytte gummibåten vår. Ved hjelp av båt og tau fikk vi over grener og stammer fra felte kratt og trær. Hensikten med å felle kratt og trær er å unngå rotvelt. Eventuelle rotvelt medfører betydelig erosjon på øyene. I tillegg blir det lysere på øyene. Dette vil medføre at opprinnelig vegetasjon kan reetablere seg.

Fjorårsskuddene

Den håpløse vinteren medførte at skolene ikke fikk utført klipping av fjorårets skudd. Det ville være farefullt å dra skoleelever ut på øyene når isen var så usikker som i år. Et unntak ble Rustad skole der deler av adopsjonsområdet er landfast og forholdsvis tørt. På Bogerudmyra Øst stilte lærerne Ingun Steinbakken og Anders Aspen opp med klassene sine og gjorde en skikkelig innsats. Dugnadsgjengen fikk med nød og neppe utført klipping av skudd på øyene før hekketida. Vi brukte dels båt lånt av Vann- og avløpsetaten og dels egen gummibåt. Fylkesmannen i Oslo og Akershus ga tillatelse til å ro i reservatet. Etter imponerende innsats var jobben utført på de to aktuelle øyene. Hette-måkene kunne ønskes velkommen. Den arbeidsglade gjengen rakk også å fjerne fjorårsskudd rundt kjempestarrforekomsten på Bogerudmyra, Der fikk vi også bruk for gummibåten vår. I samme slengen fjernet vi sibirkornell.

Takrør kuttet ved Vadedammen nord i Østensjøvannet ble fraktet til øya like nord for Bølerbekkens utløp. Håpet var at dette var greit underlag for hekkende hettemåker samtidig som det stabiliserte øya. Kari Torske og Johan Mollatt lossert takrør fra foreningens gummibåt.

Sakser ble også brukt for å klippe fjorårsskudd. Her litt nord for Lilleskogen. Båten til Vann- og avløpsetaten med Amund Kveim ble benyttet til å frakte fjorårsskuddene ut på en av øyene for stabilisering og bedre dekke for hekkende fugl. Fra venstre: Per Arne Holt, Jan Egil Pedersen, Inger Johansen og Lise M. Johansen. Foto: Finn A. Gulbrandsen.

Grillpølser ble inntatt med god sittekomfort på bjerkekubber på øya ut for Lilleskogen. Fra venstre: Tore Dahl, Jan Egil Pedersen, Johan Mollatt, Per Arne Holt, Andreas Petter Jensen, Finn A. Gulbrandsen, Arne Nyberg, Finn Tschudi, Kjell Maalø og stående Inger Johansen.

SKJØTSELSARBEID SIDEN SIST

Fjorårsskuddene klippes og skjæres ned på en av de såkalte hettemåkeøyene på østsiden av vannet. De avskårne skuddene måtte trekkes med båt over til fastlandet.

På Bakkehavntoppen ble det felt både store og små ospetrær i januar 2014. Etter felling måtte stokkene bæres ut av området. Fra venstre: Kjell Maalø, Johan Mollatt og Jan Egil Pedersen.

Ved Lilleskogen på vestsiden av vannet ble det felt flere trær. Så lenge det var is gikk det greit. Fra venstre: Tore Dahl, Andreas Petter Jensen og Kjell Maalø.

Finalen

Finalen foregikk 31. mars. Da stilte Statens naturoppsyn (SNO) med tre og dugnadsgjengen med 14 personer. Morgenen startet med kaos da Abildsø gård meddelte at gårdsgutten var blitt syk. Han var innleid med traktor og skuffe for å laste flis opp i tilhengerne for bortkjøring. SNO visste råd. En fra deres avdeling i Skien (!) kom med traktor og skuffe. Klokka 11 var vi i gang med å laste flis opp i hengere. Parallelt foregikk kverning av kvist, felling av trær og rydding av siste rest av kvist fra øya. Enkelte fra dugnadsgjengen hentet kvisthauger fra andre plasser i miljøparken og kjørte bort ved. Maskinparken på fire biler med hengere, en traktor med skuffe, en motorsag og en greinkutter

var nødvendige hjelpemidler. Over 80 arbeidstimer ble nedlagt. SNO holdt på med bortkjøring av flis helt til kl. 1900. Til tross for usedvanlig vanskelige arbeidsforhold i vinter rakk vi å bli ferdige med arbeidet i reservatet før 1. april.

Det er bare å ta av seg hatten og hylle dugnadsgjengen, Statens naturoppsyn og foreningen ØX for innsatsen. Dette gjør også seksjonssjef Ellen Lien i Miljøvernnavdelingen hos Fylkesmannen. Hun er svært fornøyd med innsatsen til dugnadsgjengen. (Se <http://www.fylkesmannen.no/Oslo-og-Akershus/Miljo-og-klima/Nyheter/Ny-dugnad-for-unikt-fugleliv--ny-suksess/>).

Formater. Foto. Paul Fekjær.

ÅRETS HAGEFUGLTELLING

AV PAUL FEKJÆR

I år gikk hagefugltellingen av stabelen lørdag 25. og søndag 26. januar. Og veldig mange deltok i tellingen.

Mer enn 5200 hager kom med og ca. 300 000 fugler ble sett. Som vanlig var kjøttmeisen mest sett. Den ble registrert i 95 % av hageene. Blåmeisen og skjæra tok klare andre og tredje plasser. Dompap og svarttrost fulgte deretter, akkurat som i for.

Pilfink og spettmeis fortsetter med positiv utvikling. Tellingen gir et godt innblikk i hagefuglbestandene i Norge om vinteren.

Les mer om tellingen på Norsk Ornitologisk Forenings hjemmeside www.birdlife.no

Fuglevennen, Norsk Ornitologisk Forening, Hagefugltellingen 2014

GRUNNLOVSJUBILEET

GRUNNLOVSJUBILEET

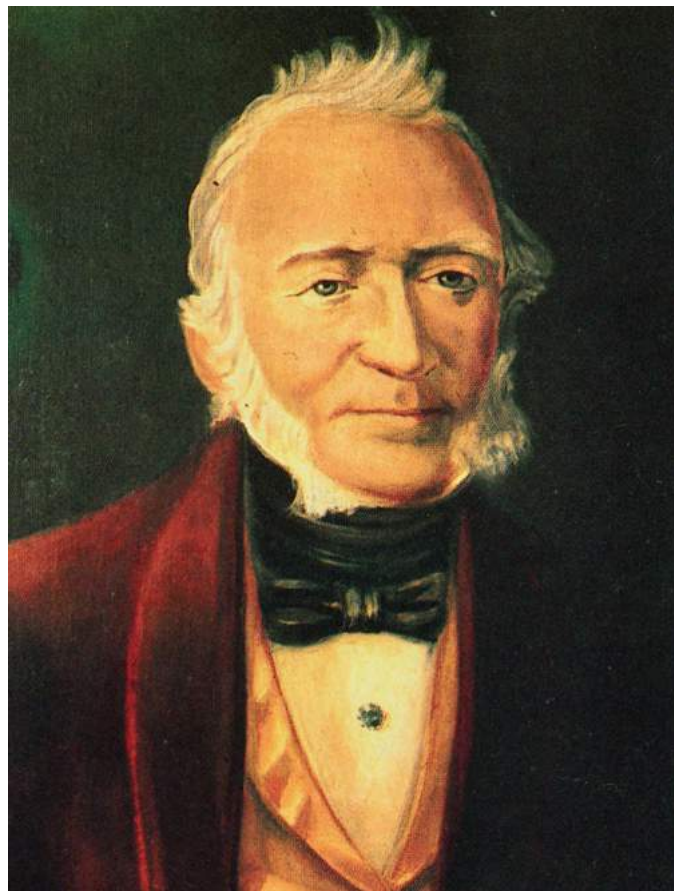
STIFTSAMTMANN NILS EMANUEL DE THYGESON -FORTROLIG RÅDGIVER FOR CHRISTIAN FREDERIK

Grunnlovsjubileet gir anledning til å minnes stiftsamtmann Nils Emanuel de Thygeson som spilte en sentral rolle i Norge for 200 år siden. Det var hans svigerfar Jørgen Pløen som eide Nordre Skøyen på den tiden. Gjennom sin kone Louise ble han i 1822 eier av eiendommen som også omfattet nordre del av Østensjøvannet.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Thygeson var dansk adelsmann og hadde eget våpenskjold. Han ble hedret med ordenen «Ridder av Danebrog» etter at han tok avskjed som stiftsamtmann i Kristiansand. Foto av våpenskjoldet som henger på Nordre Skøyen Hovedgård etter maleri av Erling Bjørkvang.

Nils Emanuel de Thygeson (1772-1860). Foto fra boken Historien om Nordre Skøyen Hovedgård gjennom 600 år. Gjengitt etter tillatelse fra forfatteren Knut Sprauten. Foto: fotograf Knut Eng.

Dansk adelsfamilie

Louise Pløen (1785-1880), eneste barn til Jørgen Pløen som eide Nordre Skøyen på denne tiden, giftet seg i 1805 med stiftsamtmann Nils Emanuel de Thygeson (1772-1860). Thygeson studerte jus i København og ble cand. jur. i 1797.

Thygeson tilhørte en kjent dansk adelsfamilie og kom til Norge i 1802 da han ble utnevnt til amtmann i Hedemarken amt. I 1804 ble Thygeson utnevnt til det viktige embetet som stiftsamtmann i Kristiansand. I denne stillingen ble han først og fremst kjent for innsatsen for kornforsyningen til Norge i nøds- og krigsårene 1807-1809. Som et minne fikk en bro i Kristiansand navnet «Thygesons minde», i dag Lundbroen. Bare Jacob Aall og grev Hermann Wedel Jarlsberg kan sammenlignes med Thygeson når det gjelder innsatsen for å skaffe korn til landet, skriver Knut Sprauten i boka om Nordre Skøyen Hovedgård. Thygeson foretok selv flere farefulle reiser til Danmark for å ordne med kornkjøp.

Rådgiver for Christian Frederik

Etter et opphold i Danmark kom Thygeson mot slutten av 1812 tilbake og da som stiftsamtmann i Akershus. Samme år kjøpte han gården Trosterud, ikke langt fra svigerforeldrene på Skøyen. Da den nye stattholder og arveprins Christian Frederik (fra 1839 kong Christian VIII) kom til Norge i mai 1813 ble Thygeson en av hans fremste rådgivere.

Det gikk om lag en måned før hele teksten i fredsavtalen i Kiel, signert 15. januar, ble kjent for Christian Frederik. Kombinert med flere andre hendelser resulterte det i usikkerhet både for Christian Fredrik og hans rådgivere. Vekslende oppfatninger førte til at flere sentrale aktører skiftet mening i løpet av forholdsvis kort tid. Først går Thygeson inn for at Christian Frederik skal utrope seg som enevoldskonge, men da han skjønner at kravet fra enkelte hold går ut på at Christian Frederik burde gi avkall på arveretten, endret han syn. Men å gjøre sin mening kjent i vide kretser på kort tid var nok den gang en stor utfordring.

Fri forfatning

Som en av prinsens nærmeste fortrolige fikk Thygeson innflytelse på den norske forfatningen, da han gjorde prinsen kjent med at kravet om fri forfatning stod sterkt, særlig på Østlandet. Thygeson utarbeidet også propaganda for selvstendighetstanken. Sammen med biskop F. J. Bech skrev han brev til stiftamtmenn og biskoper, han forfattet et rundskriv til embetsmennene på Østlandet, og han deltok i prinsens rådslagning med ledende menn på Eidsvoll i slutten av januar 1814. Prinsen ville gjerne at han skulle bli medlem av regjeringssakkommissjonen.

Mens prins Christian Frederik reiste til Trondhjem i begynnelsen av februar, overtok Thygeson regjeringssakene i Kristiania. Ved tilbakereisen møtte Thygeson den 13. februar prinsen på Eidsvoll. Den 14. februar mottok Christian Fredrik brev fra kong Frederik med hele teksten til fredsavtalen i Kiel der kongen også løste

Dette grafiske portrettet av Christian Frederik ble visstnok bestilt av Carsten Anker i 1814. Prinsen er avbildet med Eidsvoll i bakgrunnen. Bildet er avfotografert på utstillingen «Norge 1914» på Nasjonalgalleriet. Charles Turner har laget portrettet.

Thygeson har fått en vei oppkalt etter seg rett vest for Nordre Skøyen.

Det var trolig her på Nordre Skøyen Hovedgårds fasade mot vest at Thygeson hengte opp en hvit duk med kronprins Oscars navn som han leste gjennom kikkerten på Observatoriet.

GRUNNLOVSJUBILEET

Panoramautsikt fra Nordre Skøyen. Bygninger og trær hindrer i dag fri sikt til Observatoriet og kongeboligen Paleet ved Jernbanetorget.

nordmennene fra den ed de som undersotter hadde sverget til ham. Ilbud ble sendt til de stormenn prinsen ønsket skulle delta i det planlagte møtet på Eidsvoll. Den 16. februar møttes 21 menn for å drøfte situasjonen, men uten Thygeson. Møtet mente at prinsen ikke burde erklære seg som enevoldskonge. Ingen tilgjengelige kilder sier noe direkte om hvorfor Thygeson ikke deltok på Stormannsmøtet.

Bank- og finanssaken

Thygeson var sterkt engasjert i nærlingslivsmiljøet ved siden av sin embetsrolle som stiftsamtmann. Christian Frederik var opptatt av bank- og finanssaken der han gjorde sentrale personer i forretningslivet til sine rådgivere. Blant disse var Thygeson, Carsten Anker og Jacob Aall. Christian Frederik ønsket at Norge skulle få en mer selvstendig ordning med bankfunksjonene med adgang til å utstede pengesedler i Norge som nok var en symbolsak for å understreke Norges selvstendighet. Kreditt til næringsdrivende var også en stor sak der Norge var svært sårbar i den pågående krisetid.

Allerede i juni 1813 planla Christian Frederik et møte om saken, men først i desember 1813 ble møtet åpnet med 72 av rikets fremste menn til drøftelser i Katedralskolens sal, som senere skulle bli Stortingets møtesal. Møtet ble avsluttet 5. januar 1814. Resultatet ble opprettelsen av en privatgarantert «låne- og diskontokasse» med uavhengig status. Thygeson ble utnevnt til leder av direksjonen. Som kjent inntraff dramatiske ting kort etter og ordningen ble aldri innført.

Lars Roar Langslet skriver i sin biografi om Christian Frederik at møtet hadde sin «historiske betydning, som en slags første norske «riksforsamling» på høyt og representativt nivå, med gjennomdrøfting av Norges situasjon. Det ble skapt en kollegial ånd, en villighet til å lytte og samarbeide, avpasse kompromisser. Slik ble bankmøtet en generalprøve på Eidsvollsforsamlingen».

Opprettelsen av særnorske institusjoner, slik som en nasjonal bank, var ønsket av Christian Frederik og hans rådgivere Thygeson og Carsten Anker for å styrke landet som nasjon og skape et håndterlig administrasjonsapparat. I juli 1813 ble det som en ny ordning etablert en norsk overkriminalitetsrett med Thygeson som leder.

Tilbake til Danmark

Thygeson reiste 9. mars 1814 motvillig tilbake til Danmark, hvor han fikk foretrede hos kong Frederik VI. Hans oppdrag var å orientere kongen om Christian Frederiks syn på utviklingen i Norge. Han hadde også som oppdrag å skaffe korn til Norge, noe han gjorde, til dels med store personlige offer. Dermed var han med på å trygge det materielle grunnlaget for en norsk selvstendighetspolitikk. Deretter trakk han seg tilbake fra offentlig virke for å ta seg av sine gods i Danmark.

Han hadde i 1809 kjøpt onkelens gods Bygholm ved Horsens, som omfattet ca. 7500 dekar dyrket jord. I 1821 arvet han familiens stamhus Mattrup, ikke langt fra Bygholm, og ble dermed storgodseier. Tidene for landbruket var vanskelige etter 1814, og

selv om Thygeson var en driftig godseier, fikk han problemer med å betale skattene på godset, og han kom hurtig på etterskudd. Følgen ble at stamhuset i 1829 ble solgt, men Thygesons sønn kjøpte hovedgården Mattrup. I 1830 måtte Thygeson også avstå Bygholm. Men også eiendommer han hadde i Norge, Pløens gård i Kristiania, gårdene Nordby og Nes i Rælingen, Pløensløkken som del av Brynseng, Teisen-Eng og Trosterud ble solgt etter hvert for å rette opp hans likviditet.

Arver Nordre Skøyen

I 1822 arvet Thygeson gjennom sin hustru Louise Nordre Skøyen, men flyttet ikke dit før i 1830. Men vi må anta at han var godt kjent med svigerforeldrenes gård lenge før det. Thygeson var en beleven herre med gode forbindelser til de kondisjonerte kretser. Det ble mange fester på Skøyen med deltakelse fra datidens kjendiser. En rekke framtrepende personer innen embetsverk og kulturliv var gjester på Skøyen.

I Lars Roar Langslets biografi om Christian Fredrik skriver han om Thygesons selskaper som for 200 år siden fant sted i trange tider: «Prinsen gjorde visse forsøk på å mane til en mer spartansk livsstil, og hans egne selskaper var langt enklere enn de overdådige festene hos amtmann Thygeson. Men sin åpenbare glede ved livets nytelser klarte han ikke å skjule. Og folk flest var så begeistret over ham at de rundelig tilgav hans hang til «nytelssesyke».

Kronprins Oscar ser mot Thygesons Nordre Skøyen

Som et eksempel på den fine utsikten fra Nordre Skøyen som Thygeson visste å utnytte, har forfatteren Sigurd Senje i boka *Vi i Østensjøbyen* (side 109) vist til professor Christopher Hansteens (1784-1873) bok «Erindringer». Da professoren i september 1833 skulle innvie det nye Observatoriet og demonstrerte en seks fots kikkert for kronprins Oscar (1799-1859), valgte han Nordre

Observatoriet ligger på en høyde bak Nasjonalbiblioteket og det nye huset Halvbroen. I dag er bygningen litt inneklemt i bebyggelsen. Observatoriet ble nedlagt i 1934.

GRUNNLOVSJUBILEET

I observasjonstårnet på Observatoriet står den kikkerten som kronprins Oscar trolig brukte da den var rettet mot Nordre Skøyen i 1833. Kuppelen kan dreies 360 grader.

Skøyen som mål. Kronprinsen satte øyet til kikkerten, og ble full av beundring. Han så klart og tydelig helt opp til gårdens fasade, og han leste sitt eget navn dannet av blå klokkeblomster på en hvit duk som Thygeson hadde hengt opp, under en krone av gule solsikker og omringet av en oval krans av grønne eikeblader.

Til universitetets 200-års jubileum ble Observatoriet rehabilitert. Kikkerter og annet utstyr ble satt tilbake slik at vi i dag kan se kikkerten i tårnet, men bygningene rundt stenger for sikten mot Nordre Skøyen.

Thygesons tid på Skøyen slutt

Som vi kjenner til var ikke Thygeson den som styrte sin private økonomi på en forsvarlig måte. I 1841 var det slutt med tvangsauksjon for hele gårdskomplekset. Og i 1842 kom familiens innbo under hammeren. Avtale om oppdeling av gården var inngått på forhånd. De grensene som ble trukket opp, har senere markert skillet mellom Nordre og Søndre Skøyen. Thygeson levde senere utenfor Norden – i Paris, Roma, Lausanne og til slutt ved Zürich, hvor han døde 1860.

Kilder

1814 Miraklenes år. Karsten Alnæs, Schibsted, Oslo 2013.

Christian Frederik, en biografi. Lars Roar Langslet, Cappelen Damm AS 2014.

Christian Frederik, konge av Norge (1814), Konge av Danmark (1839-48). Del 1. Lars Roar Langslet. J.W.Cappelens Forlag AS 1998.

Norge 1814- Tidsbilder, Design og mote, Klassisk Christiania. Nasjonalmuseet 2014.

Vi i Østensjøbyen. Sigurd Senje, Tiden Norsk Forlag, Oslo 1985.

Historien om Nordre Skøyen Hovedgård gjennom 600 år. Historieutvalget for Nordre Skøyen Hovedgård, Knut Sprauten og Alf Lystad, Oslo 1985.

Wikipedia (norsk og dansk). Store Norske Leksikon.

HISTORIEFORTELENDE VANNFALL

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

I løpet av de siste 100 år har Østensjøbekkens nedre løp etappevis blitt lagt i rør. Ingen ser nå bekken etter at den renner ut av Mølledammen. Vi må helt ned til Bryn jernbanestasjon for å se utløpet i Alna. Da boligene i Østensjøveien 81 ble bygget måtte fossen fra Mølledammen dekkes til i 2011. Dermed var den siste rest av fossefall skjult.

Når det historiske bekkeløpet ikke lar seg utnytte er det prisverdig at utbygger har valgt en kunstig løsning, synlig for alle. Det lille vannfallet ved boligenes fasade mot Harry Fettes vei og Bryn Senter er en påminnelse om bekken som en gang bruste nedover mot bekkemøtet med Alna-elven. Vannet som «fossen» er vann fra kranen (gjerne kalt «byvann»), slik det er med mindre bekkestykker i Oslo når det ikke lar seg gjøre å åpne det historiske bekkeløpet. Vannmiljøet er dermed beholdt, begrenset til den frostfrie delen av året.

Østensjøvannet har kun avløp i nord. Det meste av bekkevannet går i tunnel fra Østensjøvannet til det møter den naturlige Østensjøbekken under Bryn Senter. Samlet renner det ut i Alna ved Bryn jernbanestasjon.

Anlegg med rennende vann bidrar til å skape et historiefortellende miljø. Derfor flott at eiendomsutbygger bringer vann inn i utemiljøet for å skape trivsel og tilhørighet.

Det lille vannfallet som avslutter fasaden til boligene i Østensjøveien 81 mot Bryn Senter er historiefortellende med en dam oppe og nede. Skulpturen Mørkt fjell 2011 av Kjell Nupen i nederste dam. For mange år siden gikk Østensjøbekken gjennom området på vei fra Østensjøvannet til Alna. Helt til 2011 var det en liten foss ved Mølledammen.

MINNA WETLESEN

Minna Wetlesens Husholdningsskole åpnet 17. mars 1865, og Østensjøvannets Venner ønsker å holde hennes minne levende ved en årlig markering.

I år hadde vi en stand ved vannet søndag 16. mars. Det var fint vær og en jevn strøm av turgåere kom innom vår stand for å få litt informasjon eller litt kaffe og kake.

Foto: Paul Fekjær

Villaen Christinedal – hjemmet til Harry Fett – troner høyt over Mølledammen. Bildet er tatt 19. mai 2014.

CHRISTINEDAL – HARRY FETTS HJEM MANNEN OG HUSET – EN BIOGRAFI

Villaen Christinedal på Bryn er kjent av mange, men mannen som bodde her er ukjent for de fleste. Veistubben som går inn sørover fra Østensjøveien fikk navnet Harry Fetts vei i 1965, avløst av veinavnet Gamle Østensjøvei. Takpapp- og vattfabrikken Eduard Fett & Co Høienhall Fabriker er for lengst revet.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Kristin B. Aavitslands biografi om Harry Fett (1875-1962) er den første som er skrevet om denne sammensatte personligheten, hans mangfoldige virksomhet og uvanlig store aksjonsradius.

Boka som ble lansert fra Pax Forlag 15. april 2014 er en solid dokumentasjon om en allsidig person som i mange år hadde Bryn som sentrum for sin virketrang. Og dermed får vi også vite en hel del fra nærområdet. Stedet ble midt på 1800-tallet valgt som industristed på grunnlag av Østensjøbekken som her ble demmet opp som kraftkilde til en brissel- og kritt mølle med nærhet til Bryn jernbanestasjon.

Ruvende skikkelse

I første del av det 20. århundre var Harry Fett en ruvende skikkelse i norsk offentlighet. Han var Norges første riksantikvar og bygget opp et profesjonelt kulturminnevern i Norge fra grunnen av. I tillegg var han kunsthistoriker, museumsconservator, bedriftsleder, kunstsamler, tidsskriftredaktør, samfunnsdebattant og grunnlegger av tidsskriftet *Kunst og kultur* og selskapet *Kunst på arbeidsplassen*, to institusjoner som fortsatt er i virksomhet. Dessuten var han en uvanlig produktiv forfatter av vitenskapelige, kulturhistoriske og kulturfilosofiske tekster. I alle sine roller kjempet han historiens sak: Harry Fett arbeidet for at fortidens

«Blåveisen tittet forelsket frem da jeg kom hjem», skriver Harry Fett i 1947. Blomsterengen mellom villaen og fabrikkområdet var en del av det monumentet Harry Fett ville reise over sin far Eduard Fett som etablerte Høyenhall Fabriker. Fortsatt spirer dette minnet. Bildet er tatt 21.04.2014.

Kristin B. Aavitsland: Harry Fett. Historien er lengst. 613 sider. Pax Forlag 2014.

steder, gjenstander, hendelser og mennesker skulle bevares i samfunnets bevissthet – ikke som død nostalgi, men som levende tradisjon og anvendt refleksjonsstoff. Slik kunne historien gi samtiden identitet og retning. Dette sammendraget fra bokas omslag kan godt også tillegges Harry Fetts betydning for nærområdet.

Viktigste adresser

Takpapp- og vattfabrikken rekrutterte mange av arbeiderene nettopp fra Bryn-området. Harry Fetts store betydning som arbeidsgiver har gitt boka et ekstra lokalt preg som mange vil ha glede av å bli bedre kjent med. Som vert ved sine mange middager og samlinger med kjente kulturpersonligheter, antikvarer, industrifolk, skipsredere, politikere og kongelige ble Christinedal kjent blant landets viktigste adresser i første halvdel av 1900-tallet. Harry Fett kunne også, om forholdene lå til rette, tilby sine gjester turer rundt Østensjøvannet. Fra andre kilder fortelles det at han selv spente på seg sine lengdeløpsskøyter om høsten når isen la seg på vannet.

Boken er rikt illustrert med bilder, flere med lokal tilknytning.

RUSTAND OG LAPPSPOVE PÅ BESØK

Østensjøvannet overrasker på fuglefronten våren 2014. Allerede før april var omme er det sett to nye fuglearter for vannet.

AV AUDUN BREKKE SKRINDO

Lappspove - en høyarktisk art

Lappspove, fire individer, ble observert av Geir Fugelsø den 12. april. De trakk sammen med storspover og svingte noen runder over vannet. Denne vaderarten er ikke registrert ved Østensjøvannet tidligere. Lappspovene er en høyarktisk art. I Norge forekommer den hovedsaklig i Finnmark og finnes videre østover på de nordlige tundraområdene.

Rustand – en langveisfarer

Tidlig på morgenen 23. april guidet naturveileder Audun Brekke Skrindo ved Østensjøvannet våtmarkssenter en gruppe kolleger rundt vannet. Ved Bølerbekken satt det en rustand sammen med en del andre gjess. Denne nydelige anda var tillitsfull, siden den antagelig er en rømt oppdrettsfugl. Arten har sin hovedutbredelse i Midt-Østen og noen spredte forekomster nordvest i Afrika. Dette individet er ringmerket. Selv om det kan forekomme langveisfærende fugler i enkelte år (1994) har denne fuglen antagelig rømt fra fangenskap. Det forekommer også noen spredte rustender i forskjellige parkområder i det nordlige Europa. I vår del av landet er den registrert i de klassiske våtmarksområdene Nordre Øyeren og Tyrifjorden, men den er ikke meldt i Oslo tidligere. Det er en ganske stor and og du vil raskt kjenne den igjen på den rustbrune kroppen og det lyse hodet.

Rustanden ble observert ved Bølerbekken 23. april 2014. Foto: Audun Brekke Skrindo.

Fra utlandet er det kjent at storflaggermus ofte har dagtilhold og ynglekolonier i spettehull og andre hulrom i trær, og sannsynligvis gjelder dette også i Norge. Bildet er tatt i Romania og viser en hann som forsøker å lokke til seg hunner i paringstida (august) ved å rope/synge fra åpningen av et spettehull. Foto: Kjell Isaksen.

STORFLAGGERMUS

– EN AV ØSTENSJØVANNETS SPESIALITETER

Storflaggermus Nyctalus noctula er en fåtallig og ganske eksklusiv art i norsk sammenheng. Det var først på 1990-tallet at det ble fastslått at den fantes i Norge, og det er fortsatt svært lite vi vet om artens forekomst hos oss. Det var ved Østensjøvannet arten ble påvist første gang, og vannet har siden blitt ansett som kanskje den viktigste lokaliteten for arten i Norge.

AV KJELL ISAKSEN

Som navnet antyder er storflaggermus den største flaggermusarten vi har i Norge. Med en vekt på opptil 30 g er den imidlertid ikke tyngre enn en gråspurv, men vingespennet på ca. 40 cm er en del større enn spurvens. Storflaggermusa er en meget rask flyger, og med en maksimumsfart på rundt 50 km/t kan den tilbakelegge store avstander på ganske kort tid. Fra studier i utlandet er det kjent at dyrene kan fly flere kilometer – i enkelte tilfeller flere mil – hver natt fram og tilbake mellom dagtilholdssted og jakt-områder. Storflaggermusa er ikke like godt tilpasset flukt inne blant løvverk og annen vegetasjon som en del andre flaggermusarter. Jakten foregår stort sett 10 m eller mer over bakken – noen ganger i flere hundre meters høyde.

Først funnet ved Østensjøvannet

Flaggermus er en lite utforsket dyregruppe i Norge, blant annet fordi det er vanskelig å studere disse nattaktive dyrene.

Ultralyddetektorer, som omdanner flaggermusenes høyfrekvente rop til hørbare frekvenser for oss mennesker, har gitt helt nye muligheter til å registrere dyrene. De første detektorene ble tatt i bruk i Norge på slutten av 1980-tallet, men det var først fra siste halvdel av 1990-tallet at registreringer med detektor fikk noe særlig omfang i Norge.

I juli 1992 ble det ved hjelp av detektor gjort lydopptak ved Østensjøvannet av noe som viste seg å være storflaggermus. Dette var den første dokumentasjonen på at arten forekom i Norge. Senere er det kommet fram dokumentasjon for et funn fra Rogaland i 1987. Registreringsarbeid utover 1990- og 2000-tallet har vist at arten forekommer spredt over store deler av Østlandet, blant annet langt opp i Østerdalen. Det er også gjort noen få funn på Vestlandet. Arten har altså en ganske vid utbredelse, men den er de fleste steder sjelden eller fåtallig.

Blant flaggermusinteresserte har Østensjøvannet vært ansett som det sikreste stedet å oppsøke i Norge dersom man ville høre storflaggermus med detektor. Slik er det fortsatt, men registreringer fra de siste årene gir inntrykk av at arten ikke er like hyppig ved vannet som tidligere. Det har nok aldri vært snakk om særlig mange individer som har benyttet vannet som jaktområde, og en eventuell endring i forekomst kan skyldes tilfeldigheter.

Kraftige rop

Storflaggermusa har kraftige ekkolokaliseringsrop som går ned til ca. 18 kHz i frekvens. Artens sosiale rop, bl.a. hannens sang i paringstida, har enda lavere frekvens. Unge mennesker uten svekket hørsel kan høre frekvenser opp til ca. 20 kHz. Det er dermed mulig å høre både ekkolokaliseringsrop og sosiale rop fra storflaggermus uten detektor. Med detektor kan ekkolokaliseringsropene høres på opptil 150 m avstand. Uten detektor må nok avstanden være vesentlig kortere, særlig ved Østensjøvannet og andre steder med en del bakgrunnsstøy. Arten er hørt rundt hele vannet, men særlig i sørvest (nord for brua) og i nordenden.

Storflaggermusa kan starte insektjakten tidlig om kvelden, mens det ennå er lyst. Siden den er relativt stor og flyr høyt og åpent, kan man få se den i kikkert hvis man speider ut over vannet. Arten er imidlertid såpass fåtallig også ved Østensjøvannet at man må nok bruke en del tid og være heldig for å få se den.

Avhengig av våtmark og hulrom i trær

Det er nok ikke tilfeldig at storflaggermusa synes å ha hatt en noenlunde fast forekomst ved Østensjøvannet. Vannet er svært næringsrik og det er frodig vegetasjon både ute i vannet og langs breddene, noe som gir grunnlag for en rik insektproduksjon. Det er nettopp over slike områder storflaggermusa ser ut til å foretrekke å jakte. De fleste registreringene i Norge er gjort ved vann/vassdrag, men arten kan jakte også i flere andre miljøer bare det er høy tetthet av insekter. Byttedyrene er ganske små, bl.a. fjærmygg, vårfluer og biller.

Med unntak av én registrering av et levende individ i en bygning, er alle norske funn av storflaggermus av dyr i flukt (registrert med ultralyddetektor). Vi vet derfor svært lite om hvor våre storflaggermus holder til på dagtid eller om vinteren. Fra utlandet er det kjent at storflaggermus i stor grad benytter spettehull og andre hulrom i trær både som dagtilholdssted, kolonist i yngleperioden og overvintringssted. Selv om storflaggermusa kan fly langt mellom dagtilholdssted og jaktområde, er det viktig å bevare trær med hulrom i nærområdet rundt Østensjøvannet. Og man bør legge til rette for at det kan dannes nye hulrom i framtida. Det er hengt opp en del kasser for flaggermus ved Østensjøvannet, men så langt er det ikke registrert storflaggermus i noen av disse. På lengre sikt kan ikke kasser erstatte naturlig hulrom for flaggermus.

Trekker langt

Det er ukjent om storflaggermusa yngler eller overvintrer i Norge. Siden den er såpass regelmessig i sommerhalvåret, blant annet ved Østensjøvannet, virker det sannsynlig at den yngler hos oss. Ved hjelp av ringmerking er det dokumentert at i hvert fall enkelte svenske storflaggermus trekker til Tyskland om høsten for å overvintrere. Også fra andre land er det kjent at storflaggermus ofte trekker langt mellom sommer- og vinterområder. Det er meget mulig at også storflaggermus fra Østlandet overvintrer i Tyskland. På Vestlandet overvintrer kanskje dyrene mer lokalt, da det der er gjort registreringer både tidlig om våren og seint om høsten.

Flaggermusnatt

Den årlige «flaggermusnatta» ved Østensjøvannet er en god anledning til å lære mer om flaggermus generelt og kanskje også få høre storflaggermus ved hjelp av detektor. Arrangementet finner sted i siste halvdel av august og er et samarbeid mellom Østensjøvannets Venner og Norsk Zoologisk Forenings flaggermusgruppe. Følg med på www.zoologi.no/flaggermus/fmnatt for nærmere informasjon om tid og sted.

FJERNVARMEJUSTERING – INGEN LEKKASJE

I mars var det graving på vestsiden av rundkjøringen ved Østensjøveien og Haakon Tveters vei rett ved turveien som fører inn i miljøparken. Et stort hull. Det var Hafslund Fjernvarme som ved entreprenøren Norheat justerte overvåkingssystemet for fjernvarmerørene pluss montering av nye lufterør. Det ble understreket at ingen lekkasje hadde oppstått. Det eneste som er synlig etter arbeidet er to luftekanaler som stikker opp av bakken.

Mange kabler løper parallelt med fjernvarmerørene. Sensorer overvåker vanntransporten. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Utsikt fra Oppsalskrenten som inngår i Miljøparken. Jordene på Østensjø gård, turveien, Bekkasinmyra og Østensjøvannet er viktige landskapselementer i miljøparken. På vestsiden av vannet Abildsø og Lambertseter. Ytterligere utbygging med press mot det grønne draget vil raskt kunne få negativ virkning både for det biologiske mangfold og for opplevelsesverdien som rekreasjonsområde.

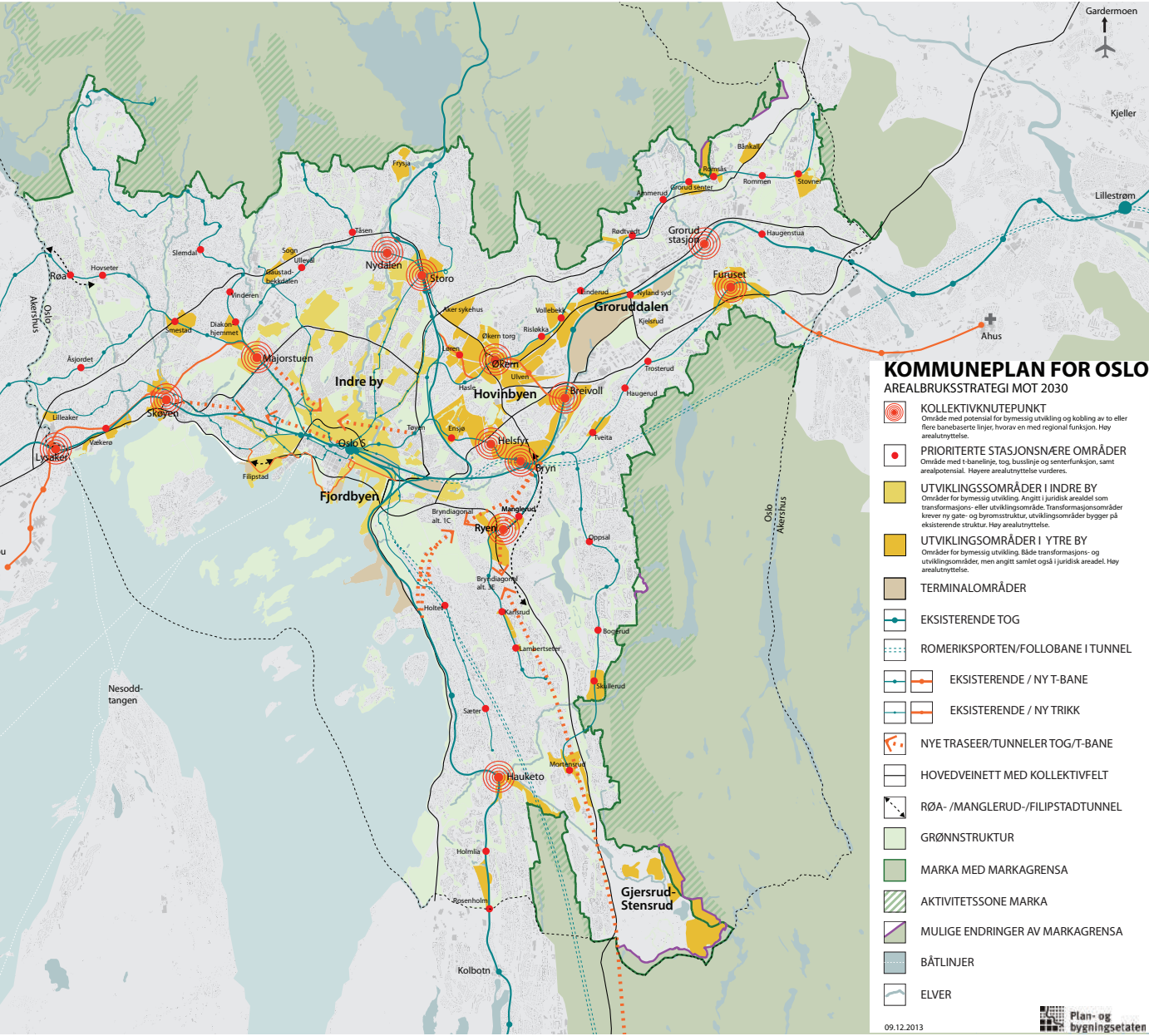
«SMART, TRYGG OG GRØNN» OM OSLOS VOKSESMERTER

Byen skal vokse, og den skal vokse innenfor sine egne grenser uten at Marka skal berøres. Presset på gjenværende natur- og grøntområder kan bli utålelig. I kommuneplanen «Oslo mot 2030» legges det opp til en ellevill veksttakt når det gjelder innbyggere og boliger. Planen markedsføres med slagordet «Smart, Trygg og Grønn», men vi føler oss ikke helt sikre på om det er grunnlag for en slik karakteristikk.

TEKST AMUND KVEIM
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Planen inneholder en rekke gode tanker om bevaring av Oslos grønne preg, biologisk mangfold og levende vassdrag. Problemet er imidlertid at vi, kloke av skade, vet at økt utbygging over tid vil legge press på grøntområdene. Hvis vi ser på konsekvensene av tidligere tiders utbygging ser vi temmelig klart at fremtiden alltid bringer nye behov som skal dekkes. Drabantbyutbyggingen på 1950- og 1960-tallet tok ikke høyde for at alle kom til å skaffe

seg bil. Kollektivtilbudet ble en flaskehals. Ingen forutså at så og si alle barn skulle i barnehage eller at ønskene om idrettsanlegg skulle bli så formidabelt. Her måtte man ta i bruk tilgjengelige arealer og det var i praksis grøntområdene. Det samme ser ut til å kunne skje igjen; man starter med bolig- og senterutbygging og så får øvrige tiltak komme etterpå.

Strategikartet mot 2030 viser at Oppsal og Bogerud er prioriterte stasjonære områder som kan legge press på landskapet rundt Østensjøvannet.

I Østensjø bydel ser vi dette tydelig. I bydelen har det vært en desperat jakt etter arealer til nye barnehager og idrettsanlegg, og grøntområdene ble skadelidende. Kanskje forståelig, men man må ta lærdom av det.

Hva trenger vår bydel?

Er det virkelig slik at vi mener at det bydelen trenger er flere boliger, mer trafikk og færre grøntområder. Etter vår oppfatning er det ikke slik. Vi aksepterer at det kan forventes en betydelig befolkningsutvikling og at Oslo-området og Østensjø bydel er attraktive. Vi anser imidlertid denne utfordringen som så stor at den må løses innenfor et større perspektiv enn dagens kommunegrense. Sist gang man sto overfor noe tilsvarende, rett etter krigen, valgte man ikke å fortette Oslo og bygge ned friområdene, man valgte i stedet å utvide byen ved å innlemme Aker. Vi vil ikke involvere oss i debatten om kommunesammenslåinger, men nøyer oss med å peke på at veksten med fordel bør skje i dagens omkringliggende kommuner.

Det vi derimot trenger er å bevare de gode bokvalitetene og de rike mulighetene for rekreasjon og opplevelse vår bydel kan tilby. Østensjøvannet med omkringliggende naturområder er, sammen med Østmarka, av enorm betydning for bydelens innbyggere. Det er ikke uten grunn at en kvart million besøkende årlig kommer til Østensjøvannet. Vi har imidlertid også en stor forpliktelse til å bevare dette for kommende generasjoner. Det er så viktig at området derfor er statlig vernet for å

Kommuneplanens forside «Smart, Trygg og Grønn».

Innsjølandskapet rundt Østensjøvannet, er del av grønnsstrukturen som er gitt eget arealformål i kommuneplanen. Østensjøvannet og Østensjø gård med jordene og er sentrale landskapselementer. Oppsal og Bogerud danner bakteppet. Ytterligere utbygging mot det blågrønne som endrer landskapsbildet vil være svært uheldig. Bildet er tatt fra Tallbergåsen 17. juni 2013. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Utsikt fra Kirkeskogen som inngår i Miljøparken. Østensjøvannet, Abildsø og Lambertseter er befolkningsområder i sørvest som neppe tåler ytterligere press om det grønne draget skal opprettholdes.

viser at dette ikke er verdier det alene er kommunen som skal vokte. Fredning er imidlertid ikke nok. Dersom presset og belastningen fra de omkringliggende boligområder og veier blir større, vil det kunne få betydelige og irreversible konsekvenser for det verneverdige biologiske mangfoldet.

Dyr og planter har den egenskapen at de ikke forholder seg til reguleringsbestemmelser og plankart. Dersom et område er grønt så er det grønt uavhengig av hva området er regulert til. Dette innebærer dessverre at mange områder som i dag fremstår som grønne lunger i virkeligheten er regulert til noe annet. Videre er det slik at dersom byplanleggerne tar for seg et jomfruelig område regulert til bolig og omregulerer dette til halvparten boliger og halvparten grøntområde, så fremstår dette i oversikten som en økning i grøntområdene enda det stikk motsatte er tilfelle. Det er derfor svært viktig å se nøye på hva de faktiske konsekvensene i marken blir. Dersom grøntområdene blir for små og for spredt kommer man fort nær et vippepunkt der selv små inngrep får store konsekvenser for biologisk mangfold.

Konkrete utbyggingsplaner.

Allerede i dag ser vi at presset øker. I pakt med dagens politiske føringer legges det opp til store utbygginger rundt såkalte

knutepunkt. I vår bydel har vi de senere årene først fått en stor utbygging på Skullerud og så på Bøler. Nå står Oppsal og deretter Bogerud for tur.

På Oppsal er planene for utbygging av senteret ute på høring i disse dager, og vi venter på konkrete høringsforslag om utbyggingen av Oppsal gård. Allerede nå ser vi konturene av en utvikling vi anser som negativ. På Oppsal ser man for seg høyhus, trafikkvekst og riving av gjenværende gårdsbygninger. Endel av Oppsals identitet vil forsvinne, trafikksituasjonen forverres og det indirekte presset på Østensjøområdet Miljøpark øker. Vannet er i utgangspunktet omkranset av grønne åsrygger, men dette landskapsbildet er allerede delvis brutt av blokker både på Oppsal, Bøler og Bogerud. Utbyggingsplanene for Oppsal, slik de nå er presentert, vil i denne sammenheng ha en klart negativ effekt.

Østensjøvannets Venner kommer selvfølgelig til å gi uttrykk for dette i de offentlige høringene, og vi håper og forventer at Bydelsutvalget vil slutte seg til våre synspunkter. Dersom de mest ambisiøse planene for Oppsal skulle bli vedtatt frykter vi virkelig for hvorledes det blir når man i nær fremtid kanskje skal ta standpunkt til Bogerud-området. Enda verre kan det bli hvis noen tenker seg å utnytte den gamle Eterfabrikkens tomt til boligblokker eller lignende.

Befolkningsvekst vil også føre til at miljøparken får flere brukere, og det er selvfølgelig hyggelig at enda flere kan benytte området til rekreasjon og opplevelser. Vi er imidlertid allerede nå i den situasjon at vi må se nærmere på hvorledes området kan brukes uten å forbrukes. Dette betyr at vi må forberede oss på tilrettelegginger slik at områder skånes for unødige slitasje og forstyrrelser. En nødvendig omlegging av turveier der de går for nær vannet er et eksempel på dette. Etableringen av fugleskjulet på vannets vestsida må betraktes som en kompensasjon for de opplevelsesmuligheter man mister når veien legges noe lenger fra selve våtmarksbeltet. Et annet eksempel er den kloppleggingen av stier Østensjøvannets Venner har utført flere steder. Her er målet å lette fremkommeligheten og samtidig minske belastningen på området.

Trafikkplan for Østensjø bydel.

Allerede nå opplever bydelen betydelige trafikkproblemer og politikerne arbeider med en trafikkplan. Her er det ikke unaturlig at det er trygghet som står sentralt, og det er derfor naturlig å overføre mest mulig trafikk fra boligområder og skolevei til veier med færre slike utfordringer. Et eksempel på dette er trafikk-sikringstiltak i Enebakkveien i form av lav fartsgrense. Konsekvensene er naturlig nok mer trafikk på Østensjøveien.

Fra «Oslo mot 2030»:

«Et karakteristisk trekk ved Oslo er hvordan bebyggelsen i et overordnet perspektiv underordner seg landskapet. Mange av byens overordnet viktige landskapselementer, som for eksempel store deler av elvedalene, større grøntområder på høyderyggen og innsjølandskapet rundt Østensjøvannet, er del av grunnstrukturen som er gitt eget arealformål i kommuneplanen. Foreslåtte utviklings- og transformasjonsområder berører derfor ikke disse direkte, men utbygging av områder inntil landskapselementene vil kunne ha virkning på det overordnede landskapsbildet.

Det samme gjelder utbygging i de grønne åsene og skråningene, strandsonen, på morenerygger og høyderygger forøvrig. Kommuneplanen har bestemmelser om at utviklings- og transformasjonsområdene skal utvikles med høy tetthet og bymessig kvalitet, noe som tilsier at mange av områdene vil få økt tetthet og høyder i forhold til dagens situasjon. Samtidig er det generelle bestemmelser i kommuneplanen om at tiltak skal utformes bevisst i forhold til viktige landskapstrekk og slik at material- og volummessige gode overganger til eksisterende bebyggelse og terreng ivaretas. Konsekvenser for viktige landskapstrekk må vurderes nærmere i detalj- og områdereguleringer.»

Fra Oslo mot 2030, Høringsutkast del 2, Juridisk arealdel, Konsekvensbeskrivelse Landskap, side 83-84.

Østensjøvannet naturreservat er derfor trolig landets eneste med daglig stillestående rushtrafikk tvers gjennom.

Det må være et mål å begrense trafikken rundt vannet. Her er det relativt enkle grep som kan hjelpe godt. Dersom trafikk fra Skullerud-området kunne ledes ut på E-6 ved Skulleruddumpa ville mye gjennomgangstrafikk være fjernet. Ved en omlegging av bomstasjonene på Abildsø kunne mye trafikk som i dag går langs Enebakk- og Østensjøveien ledes ut på E-6. Dersom vi i tillegg fikk en lang Manglerud-tunnel ville det hjelpe godt, men det er jo ingen liten operasjon. Den viktigste måten å påvirke trafikkfaren og forurensningssituasjonen er imidlertid å ikke legge opp til ytterligere vekst i vårt område.

Vi ønsker oss alle en smart, trygg og grønn hovedstad i fremtiden.

MITT ØSTENSJØVANN

Karen Anna Økland. Foto: Finn A. Gulbrandsen 2014.

KAREN ANNA ØKLAND

Karen Anna Økland er utdannet biolog og bibliotekar. Hun har vært tilknyttet, Universitetet i Oslo i hele 44 år. Hennes mann, professor i limnologi, Jan Økland, døde dessverre i fjor sommer. Ekteparet Økland har til sammen undersøkt 1500 norske innsjøer, og utgitt en rekke bøker som serien ”Vann og vassdrag”, ”Oslo rundt langs vann og vassdrag” og vitenskapelige småskrifter som ”Må Østensjøvannet restaureres?”

AV FINN ARNT GULBRANDSEN

MITT ØSTENSJØVANN

Oslo Rundt. Langs vann og vassdrag. Universitetsforlaget 1991.

vannet. Undersøkelser har vist at Østensjøvannet huser 12 ulike sneglearter. Dette er norsk rekord som deles med Frognertjernet i Vang og Borrevann ved Horten. Også svamper, mosdyr og igler er rikt representert i Østensjøvannet. Den mest sjeldne iglen som er påvist i Norge, er så langt bare funnet i Østensjøvannet.

Oksygenmangel og fiskedød

Karen Anna forteller at forurensningen av Østensjøvannet av og til fikk katastrofale følger. På 70-tallet manglet det oksygen i alle vannlag. Dette førte til omfattende fiskedød. Denne ekstremt næringsrike innsjøen fikk en stor produksjon av biomasse av fyttoplankton. Følgelig ble lyset svekket raskt med økende dybde, noe som fikk konsekvenser for en del vannplanter.

Tidligere var andemuslingen *Anodonta anatina* og kulemuslinger *Sphaerium corneum* vanlige. Disse hadde vannrensende egenskaper. En gang på 70-tallet forsvant andemuslingen og mesteparten av kulemuslingene. Dårlige oksygenforhold og/eller blågrønnalger var antakelig årsaken. Heldigvis fant lærer-studenter igjen andemuslingen i 1993, fortsetter Karen Anna.

Godliabekken ført vekk

På 70-tallet gikk den sterkt forurensete Godliabekken rett ut i Østensjøvannet. Ektemannen Jan fikk Oslo kommune til å føre bekken vekk fra innsjøen. Et viktig tiltak.

Vedvarende forskning og nysgjerrighet førte til at hun i 2011 oppdaget brakkvannsmarfloen *Gammarus zaddachi* i dypet av innsjøen Eikeren. Oppdagelsen gjorde hun sammen med sin sønn Finn, ektemannen Jan og et par andre hjelpere. Her har denne brakkvannsarten tilpasset seg til et ferskvannsmiljø og overlevd i tusenvis av år fra den gang innsjøen hang sammen med Oslofjorden.

Sønnen Finn er limnolog og forsker ved Norsk institutt for naturforskning i Trondheim. Datteren Lise er utdannet landskapsarkitekt og arbeider ved miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Buskerud. Det er ingen tvil om at foreldrene har greidd å føre sine naturinteresser over på sine barn.

Limnolog og botaniker

Helt fra 1958 og til 2002 hadde Karen Anna sin arbeidsplass ved limnologisk institutt. Den fikk hun beholde også etter at hun ble pensjonist. Den store interessen for naturen har gjort henne til en habil botaniker. I den sammenheng nevner vi at hun påviste en bestand av den rødlistete planten sjøpiggeknope så lang nord som i Pasvik.

Etter et herlig måltid servert av Karen Anna Økland funderer Sothønas medarbeider på hvordan man kan være i stand til å beholde entusiasme og pågangsmot over så mange år. Karen Anna har en kjærlighet til faget og naturen som man bare må beundre. Venneforeningen er takknemlige for den store interesse som her er vist for Østensjøvannet over mange tiår.

Karen Anna Økland tar smilende imot Sothønas utsendte medarbeider i sitt hjem ved Bergsvann i Eikerenvassdraget.

Hun forteller at hun er vokst opp i Kirkenes under krigen. Allerede her viste hun stor interesse for naturen. Senere flyttet familien mye omkring i Norge. Hun mistet moren tidlig. Faren var lege. De havnet i Oslo.

Karen Anna studerte kjemi, zoologi og botanikk ved Universitetet i Oslo. Halvdagsjobb ved Universitetsbiblioteket i Oslo støttet studiene økonomisk og ga også utdannelse som bibliotekar. Etter at hun traff Jan, spesialiserte hun seg i ferskvannsbibliologi (limnologi). De to ble et meget dyktig radarpar. Jan hadde arbeidet lenge ved zoologisk og limnologisk institutt, Universitetet i Oslo. Her fikk også Karen Anna arbeidsplass etter hovedfagseksamen.

Østensjøvannet populært ekskursjonsmål

Hun var flink til å undervise, og hadde ofte studenter med seg ut i felt. Østensjøvannet var et populært ekskursjonsmål. Her ble det samlet bunndyr som ble lagt over i glasskåler og studert i lupe. Dette gjorde stort inntrykk på ungdommene. -Så lagde jeg nyttige og interessante kompendier til studentene, sier hun beskjedent.

Førstegangsoppdagelser

På slutten av 1970-tallet forsket hun i et og et halvt år på organismer i Østensjøvannet. Dette ga en del førstegangsoppdagelser for Norge. En av oppdagelsene var at krepsdyret gråsugg (asell), vokste fra egg til kjønnsmodent individ på ca. to måneder. Arten trenger to år på samme syklus i en innsjø i Nord-Sverige. Forklaringen ligger i at arten trenger en bestemt varmesum over et visst antall dager for å gjennomføre sitt livsløp. Dette ”løpet” går spesielt fort i det grunne og frodige Østensjø-

«GAMLEASKEN» PÅ ABILDSØ GÅRD

HVA FORTELLER DEN OSS?

Rundt Østensjøvannet står det enkelte gamle asketrær (Fraxinus exelsior), for det meste knyttet til en av gårdene. Den eldste og største av disse hører hjemme på Abildsø gård. Om denne «gamleasken» eller «askekallen» vet man lite, annet enn at den har stått der veldig lenge. Asketrær som har blitt gamle ser gjerne ut som «oldinger». Enkelte kunstnere har fremstilt slike trær i sin kunst på en måte som kan gi inntrykk av mystikk. Og oppfattes gjerne som eldre enn de i virkeligheten er.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Registrering i 1999 – 25 gamle asketrær

I 1999 registrerte landskapsarkitekt (NLH) Mari Bergset 25 gamle og høye asketrær i hageanlegget på Abildsø gård. Flere av disse er felt i løpet av årene som fulgte pga. elde. Men den gamle asken sør-øst for hovedbygningen (registreringsnummer A 24) står fortsatt. Den har store dimensjoner og er hagens eldste og flotteste tre, skriver Mari Bergset. Hun gir følgende tilstands-anmerkninger: «Mindre bra. Innhol p.g.a. rote. Veks kjuker på stamma. Bør bevaras!». Høyden ble ved registreringen i 1999 målt til 23 meter og diameter 1,8 meter. En kontroll av omkretsen viser at den nå er ca. 5,50 meter i brysthøyde og diameteren blir da omtrent den samme som i 1999. Helt nede ved roten er omkretsen vesentlig større.

Ingen Norges-rekord

Dette er ingen Norges-rekord. I boka *Norsk urskog og gammel-skog* (Sigmund Hågvar og Bredo Berntsen 2011) fortelles det at det største asketreet i Norge står i Hakadal (Akershus) og er 35 meter høyt med en stammeomkrets på 7,50 meter. Men i Oslo er nok Abildsø-asken blant de største og eldste.

Hvor gammel kan Abildsø-asken være?

Ask blir vanligvis ikke mer enn rundt 250 år og 30–40 meter høyt (Gregor Aas/Andreas Riedmiller), men unntak fra denne regel kan man ikke helt se bort fra, særlig når den er stuvet (beskåret). Dersom vi foretar beregning basert på askens omkrets er radien ca. 90 cm. En fritt voksende ask vokser fra 0,2 til 1,5 cm pr. år

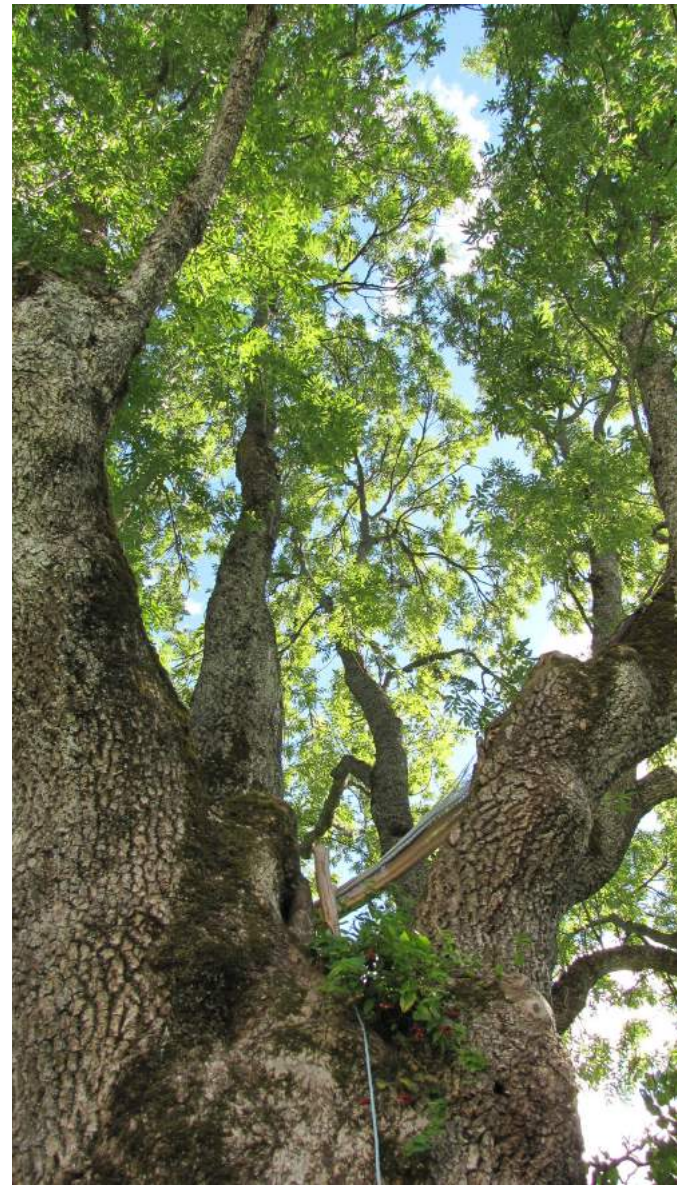
Det er solide dimensjoner over stammen. Omkretsen er ca. 5,5 meter i brysthøyde. Hengekøyen i midten har god plass.

Når den gamle aksen markerer seg så sterkt, er det ikke rart at det i norrøn mytologi fortelles om asken Yggdrasil, verdenstreet som strakte kronen sin ut over hele jorden.

Om vinteren er greinene lett synlige og viser tydelig hvor man skar fra hovedstammen.

Kraftige greiner forteller at det er lenge siden treet ble styvet (beskåret).

Ved en av askene på Bakkehavn har ØVV satt opp en plakat som forteller om styving eller beskæring av ask.

forteller arboret Erik Solfeld i Bymiljøetaten (personlig meddelt mai 2010). Som en tommelfingerregel kan man bruke 0,5 cm pr. år som gjennomsnittlig vekst, mener han. Bruker vi dette gjennomsnitt blir alderen ca. 180 år. Asken står sydvendt på god jord (bonitet) med liten konkurranse og kan selvsagt hatt bedre vekstvilkår enn gjennomsnittet som vil bringe alderen noe ned.

Det som er spesielt med nettopp denne «gamle-asken» er at den er stuvet. Løvverket ble før brukt som tilleggsfôr til dyrene. Etter at et tre er stuvet vokser det langt mindre, helt ned i 0,1 cm i året (Moe 1999).

Rasktvoksende

Fra litteraturen (Dagfinn Moe 1999) kan vi lese at asken er et relativt rasktvoksende treslag, og i fritt voksende tilstand blir asken stor og kraftig med en rik greinkrone. Trær som derimot mer eller mindre jevnlig skjæres tilbake ved for eksempel styving, vil på flere måter bli preget av dette. Hovedstammen på slike trær holdes gjerne nede i en høyde av 4-6 meter, mens omkretsen

jevnt og sikkert øker over tid. Trekronen består av yngre greiner, og alderen på disse avhenger av graden av styvingene. Om en på denne måten jevnlig begrenser trekronen, vil rotsystemet tilpasse seg dette, og derved ha et redusert omfang. Et praktisk resultat av jevnlig styving er at vinden sjelden får tak i slike trær. De er mindre utsatt for greinbrekk og rotvelte, og kan på denne måten oppnå en vesentlig høyere alder enn helt fritt voksende trær.

Styvet tre med lysthus

Ser vi på Abildsø-asken har den en stor trekrona til å være et styvet tre. Det tyder på at det er lenge siden styvingen opphørte. Også andre asketrær i hageanlegget er styvet uten at det foreligger noe om når styvingen begynte eller opphørte. I familien Gustafsons eiertid mellom 1891 og 1926 var det flere endringer i driftsansvaret som kan ha ført til endringer i tilgang på fôr. Gerd Abildsø Jones (født ca. 1916) forteller at faren, Gustav Gustafsen, hadde fått laget lysthus oppe i dette treet, med stige opp. Her satt han og gode venner og pratet og kanskje tok de seg en dram utover sommerkvelden. På den tiden var trolig beskæring opphørt.

Den eneste mulighet for å finne ut av dette er å skjære ned en av de større greiene og telle årringene. Dette kan være aktuelt ved eventuell fremtidig trepleie.

Fra klostertiden?

Det har versert antydninger om at asken kan være 500 – 600 år, altså fra før reformasjonen, den gang kirke og kloster stod som eier. Professor Magne Bruun (2007) undrer seg i sin bok over mektige asketrær av høy alder på klostergrunn. Han forklarer at å ha asketrær henger sammen med klostermedisinen. Munkene fikk ved å destillere askeavkok, en slags olje som ble brukt til middel mot mange plager. Men ask var også vanlig på gårdene fordi de nye skuddene var godt fôr til dyrene.

Professor Bruun er i sin bok (side 22) ikke villig til å antyde at disse askene vi i dag kan se i slike miljøer er eldre enn det man regner som alder for en ask, men ser ikke bort fra at de gamle trærne kan ha vokst opp som stubbeskudd fra røtter som kan være langt eldre.

Vi har ingen årringstillinger av asker på Abildsø. De gamle som er felt eller falt har alle hatt en hul kerne. Erik Solfeld forteller at de eldste asketrærne han har tatt ned i Oslo-området har ligget like i underkant av 300 år.

Den fredete asken på Halsnøy kloster.

Sothøna har rettet henvendelser til flere profesjonelle kjennere av trær i Norge om alder på asketrær som avviker fra den generelle regel om ca. 250 år. I den sammenheng kan det være interessant å merke seg en undersøkelse som professor emeritus Dagfinn Moe skriver om i Årboken for Bergen Museum 1999, Universitetet i Bergen.

Dagfinn Moe gir her en beskrivelse av askens (*Fraxinus exelsior*) livsløp og forsøker å antyde noe om vekst og alder for et askeindivid på Halsnøy kloster. For dette treet foreligger det visse målinger i perioden 1863 (Schnitler) til 1998 (Moe):

Et tre vil etter en første etableringsfase gjerne oppnå en god vekst opp til treet's "middagshøyde". Deretter ser en mange

ganger at den radiale veksten avtar inn i “alderdommen”. Tilveksten avspeiler omfanget av produktive greiner med løv. Er kronen og løvverket stort, vokser treet mye, og omvendt. Halsnøyasken er hul og dens historie er ukjent, likeledes tidspunktet for passering av middagshøyden og tidspunkt for begynnende styving. De målinger av omkretsen som er gjort av gamle-asken fra 1863 og frem til i dag gir, tross grader av usikkerhet, en rimelig god pekepinn om treets vekst i denne fasen og viktige bidrag til vurdering av dets alder.

Treet har vært preget av kraftig styving frem til 1920-årene. Dette synes også å bekreftes av målingene av omkretsen i 1863 og 1915, som forteller om en tilvekst på ca. 1 mm pr. år frem til dette tidspunkt. At verdiene etter dette stiger kan skyldes at treet ikke har vært holdt som et styvet tre, men har begynt å vokse fritt og utviklet en kraftigere krone på et eller annet tidspunkt etter 1915 frem til målingen ble gjort i 1925. Det er interessant å merke seg at greinstammen som ble tatt ned i november 1998 var 70 år, som gir en gjennomsnittlig tilvekst på 1,2 mm pr. år (gjennomsnitt av største og minste diameter).

Den beregnede verdien på 1 mm. pr. år i perioden mellom 1863 og 1915 på gamle-asken på Halsnøy må tolkes som langsom vekst, tross god eksponering og god bonitet. De lave verdiene må antas å skyldes mer eller mindre kontinuerlig styving av treet, eller og i kombinasjon redusert vekst på grunn av soppangrep, bl.a. askekraft. Målingen gir en radial tilvekst på 270 mm på 131 år siden 1863, som inkluderer en periode *med* og en periode uten styving. Det gir en midlere tilvekst på 2,36 mm pr. år. Dette tallet vil gi asken en totalalder på vel ca. 534 år (radien var 1,26 m i 1994). Det er lite trolig at tilveksten kan ha vært vesentlig større, snarere tvert i mot på grunn av treets utseende. Den beregnede alder må kunne betraktes som en akseptabel minimumsalder, og knytte treet til klostertiden midt på 1400-tallet, skriver Dagfinn Moe.

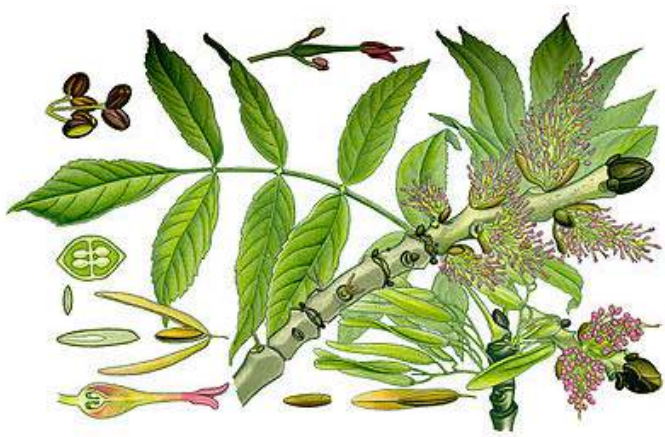
Likhet mellom Halsøy- og Abildsø-aksen?

Dersom vi bruker den midlere tilveksten på 2,36 mm pr. år også for gamle-asken på Abildsø kommer vi til ca. 380 år, altså til rundt midten av 1600-tallet. Det var på den tiden det ble anlagt hage på Abildsø. En besiktigelsesrapport i 1686 (Aker Sorenskriveri, Riksarkivet) antyder at det ble drevet planteproduksjon uten at det sies noe om asketrær i hagen.

Dagfinn Moe uttaler etter å ha vurdert treet på bakgrunn av beskrivelser at «*jeg ser ingen grunn til at treet ikke kan være tre hundre år, men overrasket vil jeg ikke bli om det er eldre*».

Fortsatt fundering

Det springende punktet for datering er det gjennomsnittlige antall millimeter treet har vokst pr. år. Telling av årringer er ikke mulig fordi den innerste delen av Abildsøaksen er et hulrom eller råtnet tre. Det finnes muligheter til å bestemme alderen, men da må det tas i bruk metoder og gjøres inngrep (C14) som vil kreve kostnader større enn det som kan sies å være nytteverdien. Treet vil også bli skadet. La oss derfor beholde funderingen over når treet første gang kan ha begynt å spire på sørhellingen mot Østensjøvannet.

Illustrasjon av *Fraxinus exelsior*. Prof. Dr. Otto Wilhelm Thomé *Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz* 1885, Gera, Tyskland. Wikipedia Commons.

Kilder

Abildsø. Registreringar og løysingsforslag for hageanlegget. *Mari Bergset*, stud. Landskapsarkitektur, NLH 1999.

Abildsø gård, registreringer av hageanlegget, *Gaute Sønstebo*, Institutt for landbruksarkitektur Ås-NLH, februar 1991.

Akers Sorenskriveri, Riksarkivet. Besiktigelsesrapport fra 1686.

Norske haver i gammel tid. *Carl W. Schnitler*. Utgitt av Norsk Folkemuseum. Oslo 1915.

Norske hager gjennom tusen år. *Magne Bruun*. Andresen & Butenschøn, Oslo 2007.

Årbok for Bergen Museum 1999. Universitetet i Bergen. *Dagfinn Moe*: Den fredete asken (*Fraxinus exelsior*) på Halsnøy kloster.

E-post fra *Dagfinn Moe* 2.09.2010 med bl.a. aldersvurdering av Abildsø-asken.

Sothøna nr. 27, 2004 side 40: Gammel kulturmark, tiltak og muligheter. *Leif-Dan Birkemoe*.

Sothøna, nr. 41, 2011 side 8: Til nytte og glede, flere hundre år med dyrking av pryd- og nyttevekster *Leif-Dan Birkemoe*.

Norsk urskog og gammelskog. Redaktører *Sigmund Hågvær* og *Bredo Berntsen*. Unipub 2011.

E-post fra *Erik Solfeld* i 2008 og hans opplysninger under en medlemsvandring i Østensjøområde miljøpark 27. mai 2010.

Cappelens naturhåndbøker. Trær. J.W.Cappelens Forlag, 10. opplag 2000. *Gregor Aas/Andreas Riedmiller*.

Personlig meddelt i september 2013 fra biolog, statsstipendiat og pollenforsker *Helge Irgens Høeg* om pollenanalyser og C14 dateringer av gamle trær.

BYMILJØETATEN OM FREMMEDE ARTER:

Russekål vokser mange steder rundt Østensjøvannet. Dette bildet er hentet fra den store bestanden mellom Plogveien og Tallbergåsen. Stor innsats har vært nedlagt for å bekjempe denne og andre bestander. Foto: Leif-Dan Birkemoe 2009.

TRUER MANGFOLDET

Visste du at hageplanter som spres i naturen er en av de største truslene mot biologisk mangfold? Hele 70 prosent av artene på Norsk svarteliste er blomsterplanter.

Vanlige planter, som ikke er en trussel i hagen, kan være til skade hvis de kommer på avveie. I naturen kan de konkurrere ut sjeldne og truede arter, bringe med seg skadelige sopp og insekter, endre jordsmonnet og overta store arealer. Et eksempel er kanadagullris, som i dag dekker store arealer i Oslo og Akershus, og hagelupin som i tillegg til å konkurrere ut andre planter, endrer jordsmonnet.

Merk deg disse

- Kjempespringfrø – spres lett langs vassdrag, fortrenger andre planter og bidrar til erosjon.
- Parkslirekne/kjempeslirekne – formerer seg med rotskudd og stengelbiter og fortrenger andre planter. Røttene kan vokse 3 meter nedover og 10 meter bortover!

- Kjempebjørnekjeks/tromsøpalme – fortrenger andre planter og har giftig plantesaft. Hver plante kan produsere 50.000 frø!
- Hagelupin – fortrenger andre planter og endrer jordsmonnet. Frøene kan overleve 50 år i jorden!
- Kanadagullris
- Russekål
- Gravmyrt
- Fagerfredløs
- Russesvalerot

For Østensjøområdet miljøpark er det særlig russekål, kanadagullris, lupiner og kjempebjørnekjeks som det er nødvendig å bekjempe.

Østensjøvannets Venner har bekjempet fremmede arter i flere år og vil også i sommer fortsette dette arbeid.

Elever på fjerde trinn fra Østensjø skole ryddet "sitt" område rundt Vadedammen og nordøstre del av Østensjøvannet.

VÅRENS RUSKENAKSJON

– IMPONERENDE INNSATS AV ELEVER FRA ÅTTE SKOLER

AV LISE M. JOHANSEN

Ruskenaksjonen i år fikk stor oppslutning fra ryddevillige elever Østensjøvannet rundt. Elever fra Oppsal, Bøler, Nøklevann, Rustad, Abildsø, Manglerud, Høyenhall og Østensjø hadde avsatt et par skoletimer i slutten av april og begynnelsen av mai til å rydde. Rundt 400 elever tok del i aksjonen, en innsats som kan beregnes til ca. 600 arbeidstimer. Det står det respekt av! Og det ga synbart resultat!

Hver skole fikk tildelt et område som elevene flittig ryddet for alle typer søppel. Det ble veldig mange svarte plastsekker!!!!

Østensjøvannets Venner takker elever og lærere for en fantastisk innsats!

BØLERBEKKEN KAN OG SKAL ÅPNES!

Bølerbekken kan åpnes i grøntområdene fra rundkjøringen Østmarkveien/ General Ruges vei og sørover mot Bøler.

I Sothøna nr. 40/2010 skrev vi om Bølerbekkens åpningspotensiale og viste hvordan det bør være mulig å få den rørlagte bekken opp i dagen fra marka til vannet. Bekken har sine kilder i Østmarka og passerer markagrensen rett nord for krysset Ytre Ringvei / Østmarkveien.

AV AMUND KVEIM

Det historiske bekkeløpet er delvis intakt gjennom grøntområdet mellom T-banen og Ytre Ringvei sørover mot Bøler, og her ligger alt til rette for å få vannet tilbake. Bekken må imidlertid krysse ringveien ved rundkjøringen ved Østmarkveien og den må passere industri- og skoleområdet. En ny bekketrase må både ta hensyn til historisk leie, topografiske forhold og de tekniske utfordringer åpning i et utbygd område representerer.

Nå har en reguleringsplan for det gamle industriområdet John G. Mattesons vei 4 vært ute på høring, og vi har forslått at bekken åpnes langs denne eiendommens østside. Vi skjønner jo at en bekk ikke uten videre kan åpnes på en kort delstrekning, men det er viktig at slike reguleringer legger grunnlaget for en fremtidig og mer helhetlig bekkeåpningsprosess.

Idéen støttes av Bydelsutvalget, Bymiljøetaten, Vann- og avløps-etaten og Oslo Elveforum.

Høringsuttalelse:

«Åpne bekkeløp, fortrinnsvis i naturlige løp i grøntområder har mange fordeler. Eventuell forurensning kan oppdages tidlig, vannet får god oksygentilførsel og får en selvrensende effekt, og man oppnår en fordryning som medfører at vannføringen jevnes ut på vei mot Østensjøvannet. Dette siste er spesielt viktig idet det oppstår erosjon når større vannmengder via rette rør raskt føres ut i innsjøen. Over halvparten av de verdifulle våtmarkene i Østensjøvannet er forsvunnet i løpet av få tiår. I tillegg må åpne bekkedrag anses som en verdifull del av landskapsbildet også i urbane strøk.

Den aktuelle delen av Bølerbekken kommer fra Østmarka, fra Skøyenputten og fra myrdrag øst for Trasop. Vannkvaliteten er således god. Bekken er lagt i rør fra og med 150 meter nord for eiendommen. Rørledningen er imidlertid lagt på motsatt side av General Ruges vei. En fremtidig bekkeåpning må, uavhengig av tilfeldig valgt rørplassering, nødvendigvis følge grøntdraget fra eiendommen videre sørover mot Bøler. Dette er også mest i overensstemmelse både med topografi og det historiske bekkeløpet som er lett synlig 100 meter syd for eiendommen på vestsiden av General Ruges vei.

Vi ber derfor at det settes fortgang i det allerede påbegynte planarbeidet for åpning av Bølerbekken og at det i planen for John G. Mattesons vei 4 inntas reguleringsbestemmelser som muliggjør en bekkeåpning mellom dagens bygningsmasse og General Ruges vei.»

Utdrag fra Østensjøvannets Venners høringsuttalelse i forbindelse med regulering av John. G. Mattesons vei 4.

Stor humleflue, *Bombylius major*. Den lange sugesnabelen er lett å se. Likheten med en humle er også til stede, men humler har lengre antenner og fire brunlige vinger.

Stor humleflue, *Bombylius major*, på hestehov. Det er en hann, øynene støter sammen i pannen.

HUMLEFLUENES FORDEKTE LIV

Det har vært en merkelig “vinter”. Bakkene har ligget gulbleke under Østensjø gård og ventet på vinter. Men før du vet ordet av det blomstrer selje og forsythia, og kanskje ser du en lodden, liten tass som henger urørlig foran blomstene på svirrende vinger.

TEKST MORTEN FALCK (MORFALC@ONLINE.NO)
BILDER WIKIPEDIA COMMONS

Den lange sugesnabelen søker etter nektar i bunnen av blomsten. Setter den seg ned, vil du se at vingene er låst i en trekantposisjon, og at de har sjokoladebrune framkanter. Det er den store humleflua du ser. På fagspråket heter den *Bombylius major*, og ved Østensjøvannet er den ganske vanlig. Den kan virke som en ørliten kolibri der den henger, og også når den plutselig er borte - Nei, den flyttet seg visst bare til en annen blomst!

Den dukker opp tidlig, bare det er sol og varme nok, i april, kanskje allerede i mars. Så holder den det gående til bortimot sankthans, og så forsvinner den. FORSVINNER? Nei, ikke det akkurat. Det er bare de voksne fluene som “forsvinner” - det vil si de dør. Neste generasjon av humlefluer, som skal vise seg neste år, er under veis. Med nødvendighet. Men hvor?

Sin egen lykkes smed

Hvis du er innstilt på det, og legger merke til små dyr, kan du kanskje være så heldig å komme over reirområdet til noen små bier. Det ligger gjerne på tørr, sørvendt mark, aller helst et sted med litt porøs jord. De har minst ett hull hver, og flyr fram og tilbake for å passe på. For i motsetning til honningbiene, er de ikke sosiale. Disse biene bygger ikke noen kube eller noe bol, og forstyrrer du en av dem, så kommer ikke en hær av sinte bier til unnsetning. Hver og en av dem er sin egen lykkes smed. Uten sosialt nettverk, uten den sikkerheten som ligger i å være mange.

De graver seg et hull i bakken der larven kan være i fred. Så fyller de opp hullet med næringsrik pollen, lukker og lager et nytt hull. “Å, jeg strever så for mine små, du...” Det er et slitsomt liv for de flittige, små biene, så ikke forstyrr dem. Bare se, men ikke røre!

Eggene klekkes raskt

Men - hva ser du der? En humleflue kommer flyvende, og setter kursen mot ett av hullene i bakken. Og der kommer det enda en. Hva er de de gjør? De ser ut som de skal til å lande, men de gjør visst ikke det heller! De flyr ganske nær hullet bien har laget, og “vipper” litt med bakkroppen, som om de skal til å ta farvel. Men så uskyldig er besøket ikke. Humlefluene legger egg. De dropper de ørsmå eggene sine i nærheten av bienes redehull. Det er ikke nødvendig å få dem helt på plass. For eggene klekkes raskt, og de små, tynne og raske larvene som kommer ut av dem, tar seg fort fram til bienes rede. Og der er forsyningene rikelige! Der er nektar, pollen, og et biegg, som klekkes og blir til en fet og fin bilarve.

Ingen vet nøyaktig hva som skjer. For ingen mennesker har noen sinne vært tilstede og sett med egne øyne. Men vi vet at fluelarven ender med å fortære bilarven, og at den gjør det så finurlig at den spiser alle de vitale organene til slutt. Det som kommer ut av biens barnekammer neste vår, er ikke en lodden og livsglad bi, men en flue!

Ulv i fåreklær

Det betyr at *Bombylius major* kanskje ser lodden og koselig ut, men at den er en ulv i fåreklær. I alle fall hvis vi ser det fra de små bienes vinkel. Det gjelder de fleste humlefluene - de er snyltere - fagfolk vil kalle dem for parasittoider. Noen snylter på bier, andre på sommerfugler - gjerne nattsvermere. Vi kjenner ikke til hvilke humlefluer som snylter på hvilke nattsvermere eller bier - eller biller og gresshopper, som de også skal kunne kaste seg over. Vi må bruke tålmodighet og håpe vi kan oppdage mer og mer. For noen år siden hadde insektsamleren Ove Sørlibråten et par larver av det store hagebåndflyet (*Noctua pronuba*), som han ville klekke. Det er tross alt en sikker metode til å få helt nyklekte og vakre sommerfugleksemplarar til samlingen! Med sine brune forvinger og skarpt oransje bakvinger, som har et svart bånd langs bakkanten, er dette en svært vanlig art, som mange har sett. Men ut av to av de puppene som Ove trodde skulle gi ham fine nattfly, trengte andre pupper. Og ut av dem kom det humlefluer, som siden Linnés dager har hatt det merkelige navnet *Villa hottentotta*!

Så at hottentotthumleflue snylter på hagebåndfly, det vet vi nå sikkert. Men går den bare på denne arten, eller kan den også snylte på andre? Om det vet vi svært lite.

Naturen er komplisert

Vi har 18 forskjellige humlefluer i Norge. Vi vet at den store humleflua lever av bilarver. Vi vet at det gjør også de to andre artene i samme slekt. Men vi har flere slekter. En av dem er slekta *Hemipenthes* med det eksotiske utseende. En svært vanlig art er *Hemipenthes maurus* - som på norsk heter svarthvit humleflue. Den kan du godt møte ved Østensjøvannet når sommerdagene blir varme nok - og når du ser den, så er det ingen tvil om hva du ser. De voksne fluene dukker opp i månedsskiftet mai-juni, og flyr hele sommeren igjennom. Disse fluene er også snyltere, men de driver det til et helt nytt nivå. De snylter nemlig på andre

Mørkvinget sorgflue, *Anthrax anthrax*, er en av ganske mange mørke arter.

snyltere, på larver av snylteveps og snyltefluer, som igjen snylter på nattflylarver, som kan opptre i mengder som truer med å gnage skogen bar. Disse fluene opptrer altså som det fagfolk kaller hyperparasitter - eller retttere sagt, hyperparasittoider. (Synes du dette begynner å bli komplisert? Ja, det er det. Fordi naturen er komplisert. Hvis vi skal ha noen forhåpning om å kunne overlate naturen rundt oss til kommende generasjoner, må vi kjenne denne kompleksiteten. Og ta hensyn til den.)

Snylternes angrep

De vakre svarthvite humlefluene kan opptre i sånne mengder at snylternes angrep på sommerfuglene som spiser skogen bar, kan stoppe helt opp. “*Hemipenthes*-artene må derfor ud fra et forstlig synspunkt siges at være skadedyr,” sier en dansk fagbok lakonisk. Men så stopper den, setter punktum og går over til et nytt avsnitt - snakk om noe annet! Det er klokt. For vi kjenner ikke noen måte å begrense disse fluene på.

6000 arter av fluer og mygg

Så la oss holde fast ved et “bare se men ikke røre-standpunkt”. For vi vet så lite om fluenes biologi, om hvordan de lever og utvikler seg, at alle iakttagelser er tusen ganger mer verdt enn forsøk på å holde dem i sjakk. Nei, holde dem i sjakk? *Glem det!* De er altfor mange, vi har ingen sjanse. De nyeste anslagene går ut på at det finnes 8,7 millioner levende organismer - og et enormt flertall av dem er insekter. Bare den steinete kyststripa opp mot polhavet som vi kaller Norge, har etter alt å dømme mer en 6000 arter av fluer og mygg. Foreløpig må vi angi et cirka-tall, for vi vet ikke eksakt.

Så la oss heller se nøye på de fluene vi ser, og undres over deres forunderlige liv. Det er nok av ukjente ting å oppdage. Kanskje tror vi at parasitter er noe eksotisk og vemmelig. Men de er like vanlige som andre organismer. Det finnes eksperter som mener at mer enn halvparten av alle arter er parasitter.

Svarthvit humleflue, *Hemipenthes maurus*, i parring - hannen til venstre.

Parasitter snylter på andre organismer, som de kan svekke, men ikke ta livet av. Eksempler: Lopper, lus, misteltein, gjøk.

Parasittoider snylter på andre organismer, og tar livet av verten når den er oppspist. Eksempel: snylteveps, snyltefluer.

Hyperparasitter snylter på snyltere.

«Den gule stue» skal benyttes av beboerne i Østensjøveien 81. Steinsettingen til «sidebekken» fra Mølledammen skimtes til høyre på bildet.

DEN GULE STUE

Kjører eller går du i Østensjøveien like ved svingen ned til Bryn senter får du et glimt av en liten gul stue i forkant av de nye boligene. Den har stått der i 100 år, så ny kan en ikke si den er. Men den har fått nytt liv på sine gamle dager.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

I forbindelse med bygging av boligene i Østensjøveien 81 ble «Den gule stue» rehabilitert etter retningslinjer av Byantikvaren i Oslo. Opprinnelig var «Den gule stue» en del av Christinedal, riksantikvar Harry Fets eiendom.

Fra Rognerud

Bygningen er en tømret og panelt stue og skal være flyttet hit fra plassen Rognerud. Byantikvaren skriver at den kom hit på 1920-tallet, mens det i bibliografien om Harry Fett (Pax Forlag 2014) av Kristin B. Aavitsland oppgis at stua sto her da Eduard Fett & co Høyenhall Fabrikker kjøpte eiendommen av P.W.W.Kildal på 1890-tallet. Stua ble først tatt i bruk som fabrikkens bestyrer-bolig. Senere har det vært gjestestue for Harry Fett. Etter at fabrikken ble nedlagt i 1973 har stua periodisk vært bebodd, men i de siste 10-20 årene har den ikke vært i bruk.

1700-tallet

Bygningen er i en etasje med underliggende kjellerdel mot nord. Huset har en spekket natursteinsgrunnmur og et pappdekket saltak, skriver Byantikvaren. Deler av stua er beskrevet til å være fra 1700-tallet. Huset karakteriseres av smårutede vinduer med åtte ruter i hver ramme. Inngangsdøren i sveitserstil ligger på fasaden mot syd med en gammel møllestein som foranliggende trapp. Steinen kan være fra tiden da P.W.W. Kildals brissel (et slags fargestoff) og krittømle holdt til her på 1860-tallet. Bygningens interiør med blant annet innbygde skap og benker er godt bevart og har et nasjonalromantisk preg.

Rehabilitert

Bygningen ble ferdigstilt etter istandsetting i november 2012 av dyktige tømrere fra firmaet AS Ing. Gunnar M. Backe. En god del

«Den gule stue» slik den 21. april 2014 fremstår mot boligene i Østensjøveien 81.

På et hemmelig sted i huset er denne plakaten felt inn i en tømmerstokk. (2012).

eldre bygningsdeler som panel, vinduer og takteking er skiftet ut på grunn av meget dårlig tilstand og råteskader. Videre ble taket lagt om med ny papp og undertak utbedret. Utvendig er bygningen likevel godt bevart med høy opplevelsesverdi. Inne er stua gjennomgående malt på nytt med de samme fargene som var her tidligere. Det er uklart om denne fargeholdningen er i samsvar med fargebruken bygningen hadde før gjenoppføringen, eller om den er et resultat av en senere oppussing, skriver Byantikvaren.

På begynnelsen av 1990-tallet ble stua malt rød, men gikk fortsatt under navnet «Den gule stue» som har vært benevnelsen på stua så langt tilbake man har dokumentasjon.

Mellom boligene og «Den gule stue» er det anlagt en liten kunstig «sidebekk» fra Mølledammen og ut i ariet for å gi inntrykk av et opprinnelig vannmiljø.

Stua er en del av Østensjøveien 81 og gitt i gave til Boligsameiet Mølledammen av Schage Eiendom i 2013. Den inngår i fredningen av Christinedal, innledet i oktober 2013.

PER NYGAARD 1948-2014

Det var med stor sorg vi 10. mars mottok budskapet om Per Nygaards alt for tidlige bortgang. Vi var alle klar over at han var syk, men vi håpet i det lengste han skulle komme over det.

Per var et utpreget politisk aktivt og samfunnsengasjert menneske. Han representerte SV i bydelsutvalget i flere perioder, og vi merket oss spesielt hans engasjement i miljø og kultursaker. Dette tok han med seg inn i arbeidet både med «Østensjøerklæringen» (AP og SV's felles lokalpolitiske plattform) og bydelens strategiske plan. Her har man som satsningsområde nummer én fastslått at Østensjø bydel skal være en kultur- og miljøbydel.

Etter å ha avsluttet sitt engasjement i bydelsutvalget kom Per med i styrearbeidet i Østensjøvannets Venner. Med sin brede lokalpolitiske bakgrunn, sterke miljøengasjement, analytiske evner og gode kontaktnett var han den beste støttespiller vi kunne få med på laget. Dessverre førte sykdommen til at han ikke kunne delta på langt nær så aktivt som både vi og han ønsket.

Vi vil huske Pers blide og imøtekommande væremåte og savne hans gode råd og velformulerte innspill. Våre tanker går til sønnen Dag og øvrige etterlatte.

Østensjøvannets Venner

Amund Kveim
Leder

Finn Arnt Gulbrandsen
Nestleder

Per Nygaard. Foto: Nina Schyberg Olsen.

ÅRSRAPPORT FOR FUGLER VED ØSTENSJØVANNET GJENNOM 2013

AV AUDUN BREKKE SKRINDO

I 2013 er det rapportert inn 127 fuglearter. Snittet for perioden 1999 til 2013 ligger rett i underkant av 134 arter. Vi noterer oss at det var litt færre gåsearter enn tidligere, men sommerbesøket fra en enslig stripegås var på plass, etter at den ikke har vist seg siden juli 2010. Gledelig at brunnakke igjen forekommer i litt større antall. Sjørørre er ikke rapportert siden april 1995, og må sies å være en godbit.

Toppdykkeren hadde et greit år, med ca. 15 hekkende par også i år, men det er mulighet for at det var litt mindre ungeproduksjon i 2013. Noe færre tiggende søskenpar ble observert, men det er ikke gjort statistiske undersøkelser på dette. Overraskende positivt at dvergdykker er tilbake for andre året på rad, etter å ha vært borte siden 2009. Sivhøne hadde et godt år ved vannet og ser ut til å ha gode hekkeforhold i de årene vi er inne i nå. Sothønene er som vanlig tallrike og ser ut til å klare seg bra.

Det er spennende at det er observert hele tre falkearter. Vipeflokk på hele 14 individer er uvanlig, og årets siste observasjon 14. august, er ny maksimumsdato for arten.

Arbeidet til dugnadsgruppa i Østensjøvannets Venner, og skoleungdom som hjelper med å snaue øyene i Østensjøvannet, bærer frukter. Hettemåkene hadde nok en hekkesesong som peker i positiv retning. Dersom trenden holder seg videre kan vi se fram til en stabil, men noe mindre enn tidligere, hekkebestand.

De fleste spurvefuglene hadde tilnærmet uendrede forekomster, og utvalget av arter for 2013 ligner på tidligere år. En positiv og gledelig overraskelse, som til og med viste seg fram på den offisielle fugleturen til foreningen, var to tornskater på langvarig besøk.

Tornskate som sitter i busket ved fugleskjulet, 19. august 2013.

Art	Først sett	Sist sett	Høyeste dagsantall
Knoppsvane	01.01	31.12	20
Sangsvane	06.04	01.10	11
Kortnebbgås	18.05	31.10	8
Grågås	01.01	31.12	453
Stripegås	15.06	18.06	1
Kanadagås	01.01	31.12	100
Hvitkinngås	01.01	31.12	554
Gravand	12.09	12.09	1
Brunnakke	29.04	31.12	24
Krikkand	17.04	29.12	18
Stokkand	01.01	31.12	500
Stjertand	12.09	30.12	1
Skjeand	02.09	20.09	1
Toppand	05.04	17.12	131
Sjøorre	21.07	21.07	1
Kvinand	01.01	31.12	87
Lappfiskand	16.11	19.11	1
Laksand	12.04	29.12	5
Dvergdykker	28.10	28.10	1
Toppdykker	18.04	17.11	50
Storskarv	11.05	18.11	14
Gråhegre	16.03	29.10	1
Vepsevåk	17.05	30.09	1
Hønehauk	01.01	17.12	1
Spurvehauk	06.01	18.11	2
Musvåk	14.04	01.09	1
Fiskeørn	14.08	14.08	1
Tårnfalk	17.04	17.04	1
Dvergfalk	15.10	15.10	1
Lerkefalk	18.05	06.09	1
Vandrefalk	04.03	02.11	1
Sivhøne	01.04	06.11	20

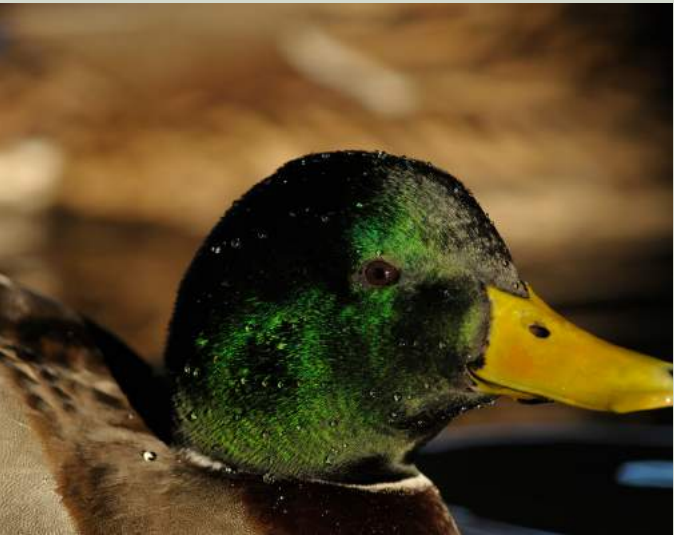
Stokkand (hunn) samler noen sårt tiltrengte solstråler under brua i sørenden av Østensjøvannet, 12. januar 2013.

Art	Først sett	Sist sett	Høyeste dagsantall
Sothøne	01.01	31.12	147
Heilo	13.05	13.05	2
Vipe	06.04	14.08	1
Enkeltbekkasin	02.05	16.10	8
Rugde	11.05	07.06	1
Skogsnipe	17.04	14.08	3
Grønnstilk	10.05	16.05	1
Strandsnipe	29.04	27.08	4
Hettemåke	31.03	06.10	750
Fiskemåke	03.01	07.12	50
Sildemåke	31.03	12.10	40
Gråmåke	01.01	31.12	150
Svartbak	20.04	27.07	1
Makrellterne	11.05	15.08	20
Rødnebbterne	16.06	29.07	1
Bydue	01.01	31.12	100
Skogdue	29.04	17.08	9
Ringdue	01.03	03.11	200
Tårnseiler	09.05	13.09	400
Grønnspekk	08.01	29.12	1
Svartspekk	27.01	07.09	1
Flaggspekk	01.01	30.12	6
Dvergspekk	31.10	31.10	1
Sanglerke	04.04	13.05	11
Sandsvale	10.05	23.08	30
Låvesvale	15.04	22.09	200
Taksvale	10.05	16.09	50
Trepipplerke	14.08	20.09	3
Heipiplerke	17.04	09.11	60
Lappiplerke	13.05	18.09	2
Gulerle	13.05	26.08	12
Vintererle	02.04	29.09	2

Rødstjert sang i lengre tid ved nordenden av vannet, 19. mai 2013.

Art	Først sett	Sist sett	Høyeste dagsantall
Linerle	12.04	01.10	100
Sidensvans	13.01	30.12	80
Fossekall	08.01	18.05	2
Gjerdsmett	01.01	31.12	5
Jernspurv	17.04	22.09	2
Rødstrupe	01.01	24.11	9
Blåstrupe	14.05	14.05	1
Rødstjert	19.05	19.05	1
Buskskvett	06.05	18.09	8
Steinskvett	10.05	12.09	3
Ringtrost	11.04	23.04	1
Svarttrost	01.01	31.12	20
Gråtrost	01.01	31.12	300
Måltrost	29.04	03.10	2
Rødvingetrost	19.03	19.10	40
Duetrost	20.04	20.04	1
Sivsanger	16.06	14.08	3
Rørsanger	13.05	06.10	7
Myrsanger	21.05	22.09	3
Gulsanger	11.05	20.06	1
Munk	07.05	18.09	15
Hagesanger	13.05	27.08	4
Møller	23.04	20.07	6
Tornsanger	11.05	20.07	6
Bøksanger	10.05	03.07	4
Gransanger	20.04	03.10	4
Løvsanger	25.04	18.09	100
Fuglekonge	01.01	29.12	4
Gråfluesnapper	10.05	25.08	30
Svarthvit fluesnapper	01.05	16.06	3
Stjertmeis	08.01	18.11	12

Stokkand (hann) i praktdrakt, 12. januar 2013.

Art	Først sett	Sist sett	Høyeste dagsantall
Granmeis	01.01	21.12	3
Toppmeis	23.02	23.02	1
Svartmeis	01.01	30.12	3
Blåmeis	01.01	31.12	32
Kjøttmeis	01.01	31.12	35
Spettmeis	01.01	30.12	10
Trekryper	13.01	18.11	3
Tornskate	11.05	01.09	2
Varsler	17.04	17.04	1
Nøtteskrike	20.01	30.12	4
Skjære	01.01	31.12	80
Nøttekråke	08.01	04.10	5
Kaie	01.01	31.12	250
Kråke	01.01	31.12	900
Ravn	20.01	02.12	2
Stær	02.04	26.10	102
Gråspurv	01.01	31.12	20
Pilfink	01.01	30.12	85
Bokfink	31.03	15.10	20
Bjørkefink	18.04	02.11	100
Grønnfink	01.01	31.12	65
Stillits	01.01	31.12	52
Grønnsisik	08.01	31.12	274
Tornirisk	19.08	30.09	6
Bergirisk	15.10	15.10	7
Gråsisik	01.01	31.12	60
Grankorsnebb	08.07	18.11	30
Dompap	01.01	30.12	32
Kjernebiter	01.01	12.09	12
Snøspurv	24.02	24.02	2
Gulspurv	01.01	17.11	9
Sivspurv	04.04	03.10	33

Trekryper, 12. januar 2013.

Flytende nitrogen brukes for å fryse kablen i et forsøk på å lokalisere bruddet. Her føres nitrogen i slange fra en beholder til kablen i bakken. Skyen som står opp fra grøften skyldes at flytende nitrogen holder minus 210 grader C. Mannen på tilhengeren regulerer beholderen med nitrogen.

OLJELEKKASJE I HØYSPENTKABEL – TRUSSEL FOR MILJØPARKEN

Dette er beretningen om en hendelse vi har opplevd før. Hver gang kan konsekvensene bli omfattende for Miljøparken. Må vi oppleve en «oljekatastrofe» før noe gjøres?

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Jakten på oljelekkasjen

I slutten av februar og utover i mars ble det registret graving nord i miljøparken. Først et stort hull i plenen ved Østensjø skole, så et stort hull ved turveibroen over Østensjøbekken, deretter et hull ved foten av bakken opp til Manglerud for å avslutte med en lang sjakt vestover fra fortauet ved Østensjøveien. Det var entreprenøren Veflen som gravde, mens teknologibedriften Infratek på vegne av Hafslund Nett AS jaktet etter oljelekkasjen som til slutt ble funnet rundt midten av april rett ved Østensjøveien. Hullet ble ikke fylt igjen før mot slutten av mai.

Høyspentkabel

Det går en gammel 47 Kv høyspentkabel på tvers av hele dalføret og det er olje som kjølemedium i kablen. Et sted var det lekkasje, noe Hafslund Nett oppdager som trykkfall på sentralen på Oppsal.

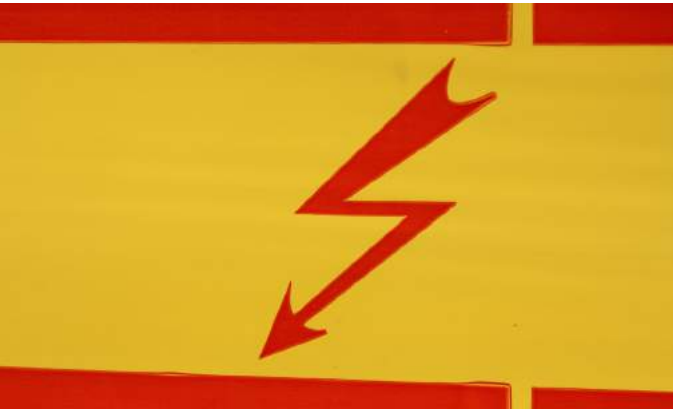
Utfordringen er å finne bruddstedet. Metoden som benyttes er å fryse kablen mellom to steder for å se om trykket da holder. Er det stabilt trykk «friskmeldes» stykket. Nytt hull må graves for å teste neste stykke.

Gjentatte hendelser

Dersom oljen siver ut i Østensjøbekken kan skadene raskt forplante seg. Skremmende er det at slike hendelser har vi hatt i flere omganger de siste årene i samme område. I Sothøna nr. 42 skrev vi om lekkasjene i september 2011. Nå skjer det igjen, på omtrent de samme stedene.

Strengt regler i vernet område

Omroting av jord ved graving kan lett føre til at uønskede plantearter sprer seg ukontrollert. Det er derfor tatt jordprøver og lagt duk under jorden som ble gravd opp. Etter reglene skal

jorden midlertidig deponeres ved bortkjøring. Bymiljøetaten har fulgt med på fremdriften av arbeidet slik at vi må gå ut ifra at regelverket er fulgt.

Gammelt anlegg

Østensjøvannets Venner har meddelt Bymiljøetaten at det er svært uheldig å ha så gamle anlegg i bakken i et vernet område. Helst burde det saneres. Problemet er selvfølgelig at dette er svært kostbart samtidig som det vil medføre veldig mye gravearbeid hvis den gamle kablen skal fysisk fjernes. Eventuell ny trase må også avklares.

Det gikk bra også denne gangen, kanskje takket være at kablen lå i leire som hindret at oljen spredde seg. Oljen fra lekkasjen ble fjernet ved hjelp av sugebil. Men hva med neste gang?

ØSTENSJØVANNET – «BYENS BESTE STED

«ÅRETS NAVN 2013» TIL ØSTENSJØVANNETS VENNER

Først ble Østensjøvannet stemt fram som «Byens beste sted» i Østensjø bydel. Deretter vant Østensjøvannets Venner konkurransen «Årets navn 2013» gjennomført av Nordstrands Blad/dittOslo. Premien var kr. 10.000,- fra sponsoren Møller Bil Ryen.

Det er avisens lesere som ved stemmegiving har avgjort konkurransen. Foreningens leder Amund Kveim sier i en kommentar: -Vi er stolte av Østensjøområdet og foreningens arbeid, og kåringen inspirerer oss alle til å fortsette. Det er vårt håp at også myndighetene ser at dette er et verdifullt og sårbart område som fortjener langt mer oppmerksomhet. Skal vi lykkes med å bevare det unike biologiske mangfoldet i Østensjøområdet er det viktig både å beholde arealene og de ulike naturtypene. Dette gjelder ikke minst områdets hovedattraksjon, fuglene, som er helt avhengige av sine ulike biotoper og muligheten til å opptre uforstyrret. I et tett befolket område krever dette både årvåkenhet, tilrettelegging naturfaglig skjøtsel og at vi alle som brukere av området viser hensyn.

Takk til alle som stemte på foreningen!

Overrekkelse av blomster og penger fra Møller Bil Ryen. Fra venstre: Redaktør Fredrik Eckhoff, Amund Kveim og Finn Arnt Gulbrandsen fra Østensjøvannets Venner og markedssjef Stein Erik Skai fra Møller Bil Ryen. Foto: Nina Schyberg Olsen.

TIDLIG PLØYING

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Vårpløying på Abildsø gård var rekordtidlig. Bildet er tatt 24. mars 2014.

Allerede tirsdag 18. mars var mange av jordstykkene på Abildsø gård vårpløyd. Siste pløyedag synes å ha vært mandag 24. mars da dette bildet ble tatt. Det betyr at jorda var tørket såpass opp at en tung traktor kunne kjøre på jordene uten problem. I 2013 ble ikke jordene pløyd før i slutten av mai og begynnelsen av juni.

Jordene på Abildsø har stått i såkalt stubb gjennom vinteren, dvs. slik det var etter at kornet ble slått høsten 2013. Kravene som følger av EUs vanndirektiv (vannforskriften i Norge) gjør at høstpløying ikke lenger er aktuelt. For arealer nær Østensjøvannet gir vårpløying langt mindre avrenning til vannet og minsker forurensning og faren for erosjon.

Det foreligger mange utredninger om fordelene med vårpløying. Fra Bioforsk heter det at når transporten av kaldt vann og nedkjølingen av jordoverflata opphører, fører vårsola til oppvarming og opptørring av det øvre matjordlaget. I varm jord skapes forutsetninger for en rask og jevn oppspiring. Dessuten tar vårpløying knekken på flere ugrasarter.

Såing av hvete fant sted rundt 23. april. Det er familiebedriften Arnt Myrvoll AS som er forpakter på Abildsø gård.

Sothøna

Østensjøvannets Venner takker våre annonsører som gjør det mulig å utgi Sothøna.

Shell / 7-Eleven Ryen

Enebakkvn. 135, 0680 Oslo

Tlf: 22 19 17 26

NY VASKEMASKIN

Bergersen Flis

Butikk/utstilling

Åpningstider: Man-Fre 09-18, Tor 9-19 og Lør 10-15

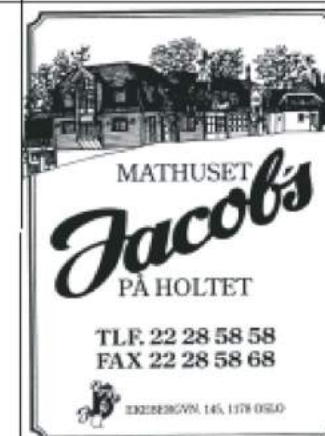
Enebakkveien 123, Pb.218 Manglerud, 0612 Oslo, Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01

**LAMBERTSETER
UR &
OPTIKK**

Synsundersøkelse
Briller • Kontaktlinser
Tlf.: 22 28 02 41

Selskapsmat
Tlf. 22 67 64 90

HÅNDVERKSBYGG AS

Tømrermester og Entreprenørforretning

Byggemelding/Prosjektering

MESTERHUS

Høyenhallvn 2, 0667 Oslo

Tlf.: 23 12 71 70

www.handverksbygg.no

**NYBYGG - TILBYGG
REHABILITERING**

Grafisk & Gaver AS

Profilering - Gaver - Tekstil
Trykksaker - Skilt - Stempler

Ryensvingen 11, 0680 Oslo
22 28 43 00 - grafisk-gaver.no

ØSTENSJØVANNETS VENNER TAKKER VÅRE ANNONSØRER SOM GJØR DET MULIG Å UTGI SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER TAKKER VÅRE ANNONSØRER SOM GJØR DET MULIG Å UTGI SOTHØNA

Nytt bad!

22 76 15 70

Din lokale fagbedrift med lang erfaring.

Hos oss finner du kvalitetsbad!

Ring oss for tilbud, gode råd og veiledning.

Comfort Bryn AS
ROGER HAGEN
Østensjøveien 60, Oslo

OPPSAL SAMFUNNSHUS SELSKAPS - OG MØTELOKALER

I bydelens hjerte

Vetlandsvn. 99/101 - 0685 Oslo
Tlf. 23 12 65 40

Lyse og trivelige selskaps- møte- og konferanselokaler til leie på dag og kveld. Vi har lokalalternativer som kan dekke fra 10 til 150 personer.
www.oppsalsamfunnshus.no

BERGERSEN vann og varme Ryenstubben 7, 0679 Oslo Tlf. 22 76 70 20 Fax.: 22 76 70 01 E-post: bjorn.bergersen@bergersenvv.no	DROGSETH Blikkenslageri AS Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no	Life HELSEBODEN Oppsal Senter, Tlf. 22 27 87 40 Lambertseter Senter Tlf. 22 74 77 12
KNUT FURULUND A/S Lambertseter - Cecilie Thoresensvei 5 c, 1153 Oslo Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no	OBOS Som medlem har du alle fordelene Tlf.: 22 86 55 00	
BØLER BRILLESENTER & UR A/S Ta en optisk synsprøve for briller og kontaktlinser Bøler Brillesenter & Ur A/S Bøler senter, tlf. 22 26 22 68	Ingus biloppretting & lakkering as Bilskadesenteret på Ryen Ryensvingen 2-4 ing A, 0680 Oslo Tlf 23 06 05 00 • Fax. 23 06 05 01	
GLASS EKSPERTEN HENTER OG BRINGER BØLER SENTER Bølerlia 2 Tlf 2226525 30% på innramming	MENY MANGLERUD MANGLERUD SENTER Åpningstider: Tlf.: 22 75 77 00 Man. fre. kl. 8-20 Fax.: 22 75 77 01 Lørdag kl. 9-18	GOD SOMMER HILSEN ØSTENSJØVANNETS VENNER

GRASROT ANDELEN

Gjennom Norsk Tipping kan du være med og støtte Østensjøvannets Venner - uten at det koster deg et øre!

Er du registrert spiller hos Norsk Tipping kan du be om at Østensjøvannets Venner mottar 5% av alle beløp du spiller for. Be din kommisjonær hjelpe deg neste gang du spiller

Du kan også gå inn på våre hjemmesider (www.ostensjovannet.no) og skrive ut strekkoden til høyre. Den leverer du din kommisjonær (stedet du spiller) som ordner resten for deg. Dersom du allerede har registrert en annen mottaker av Grasrotandelen, er det fortsatt mulig å endre dette slik at Østensjøvannets Venner i fremtiden blir mottaker.

I samarbeid med Frivillighet Norge og Idrettsforbundet

NORSK TIPPING

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Organisasjonsnummer: 983034446

32774983034446

Hjellnes Consult as
- din tverrfaglige partner

Hjellnes Consult as
har prosjektert gangbrua ved parkeringsplassen ved Østensjøvannet

Plogveien 1, 0679 Oslo
Tlf: 22 57 48 00
E-post: post@hjellnesconsult.no
www.hjellnesconsult.no

*Ettersendes ikke ved varig
adresseforandring, men returneres
med opplysninger om riktig adresse.
Returadresse: ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo*

Natt og dag blomstret fargerikt i april på Oppsalskrenten. Bildet er tatt 27.04.2014.

Våren kom tidlig i år. Allerede i mars blomstret hestehoven rundt Østensjøvannet. Bildet er tatt 28. 03.2014.